

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Motivace odsouzených k zařazení do práce
The motivation for inclusion of convicts to work

Bakalářská práce: 12-FP-KSS-4029

Autor:

Ivana OTÁHALOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, PhD.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
62	17	0	17	19	2 + 1 CD

V Liberci dne: 24. dubna 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Otáhalová**
Osobní číslo: **P1000712**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Penitenciární péče**
Název tématu: **Motivace odsouzených k zařazení do práce**
Zadávatel katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Analyzovat motivaci pracovního zařazení odsouzených, zda odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody mají zájem o pracovní zařazení.

Požadavky: Analýza vlivu pracovního zařazení na odsouzené, zjištění dané problematiky, vymezení a příprava průzkumu s časovým harmonogramem sběru dat a informací. Stanovení závěrů a formulace opatření do praxe.

Metody: Analýza spisové dokumentace, dotazníkové šetření.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, V., aj., 2008. Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČÍRTKOVÁ, L., 2009. Forenzní psychologie. 2. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-213-4.

MATOUŠEK, O., aj., 2003. Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

NAKONEČNÝ, M., 1999. Sociální psychologie. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-0690-7.

SOCHŮREK, J., 2007. Úvod do penologie. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci. ISBN 978-80-7372-287-6.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. rozšířené vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

1. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Motivace odsouzených k zařazení do práce

Jméno a příjmení autora: Ivana Otáhalová

Osobní číslo: P10000712

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. dubna 2013

Ivana Otáhalová

Poděkování

Za odborné vedení práce a cenné rady a připomínky, které přispěly ke zpracování mé bakalářské práce, děkuji PhDr. Janu Sochůrkovi, PhD. Dále bych touto cestou ráda poděkovala své rodině za trpělivost a morální podporu během celého mého studia.

V Liberci dne: 24. dubna 2013

.....

Název bakalářské práce: Motivace odsouzených k zařazení do práce

Jméno a příjmení autora: Ivana Otáhalová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, PhD.

Resumé:

Cílem bakalářské práce je zjistit, co podněcuje odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody k pracovnímu zařazení, čím jsou motivováni. Dále tato práce veřejnosti předkládá možnost seznámit se s problematikou zaměstnávání vězněných osob a zároveň poskytuje náhled do legislativy zaměstnávání těchto jedinců. V první, teoretické části se práce obecně zabývá Vězeňskou službou České republiky, výkonem trestu odnětí svobody, dále výchovou odsouzených prostřednictvím programu zacházení, který zahrnuje mimo jiné pracovní aktivity.

V práci je dále uvedeno složení a úkoly odborné komise, která po obdržení žádosti rozhoduje o zařazení do pracovní činnosti odsouzeného, činí tak na základě jeho spisu, lékařské zprávy a pohovoru s ním.

V praktické části jsou uvedeny tři hypotézy, které budou buď potvrzeny, nebo vyvráceny, a to na základě informací od respondentů, odsouzených vykonávajících trest ve Věznici Stráž pod Ralskem, získaných pomocí dotazníkového šetření, které zkoumá jejich přístup k pracovnímu zařazení a jaký vliv na jejich přání pracovat během výkonu trestu má věk, vzdělání, rodina nebo například finanční situace.

Klíčová slova:

Vězeňská služba České republiky, odsouzený, program zacházení, druhy pracovišť, motivace, výkon trestu odnětí svobody, zaměstnávání odsouzených, finanční ohodnocení, resocializace, odborná komise.

Název bakalářské práce: The motivation for inclusion of convicts to work

Jméno a příjmení autora: Ivana Otáhalová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, PhD.

Annotation:

The aim of this bachelor work is to find out what stimulates convicts in prisons for work assignment and what their motivation is. Next, this work gives public an opportunity to get known with the issue of employing prison inmates and also provides an overview of the legislative connected with this field. The first, theoretical part generally deals with the Prison Service of the Czech Republic, imprisonment and education of convicts through the treatment program, which includes, among the others, work activities.

Then the work describes the structure and tasks of the expert committee, which receives a request and makes a decision on engaging the convict into the work assignment. This committee takes into account the convict's document, medical report and talk to the convict.

In the practical part, there are set forward three hypotheses that will be either confirmed or refuted on the basis of information from respondents, convicts serving their sentence in the prison in Stráž pod Ralskem, obtained through a questionnaire survey that explores their approach to the job function and the impacts of age, education, family or financial situation on their wish to work.

Keywords:

The Prison Service of the Czech Republic, convicted, treatment program, the types of workplaces, motivation, imprisonment, employment of convicts, salary, resocialization, expert committee.

OBSAH

ÚVOD.....	13
TEORETICKÁ ČÁST	15
1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR.....	15
1.1 Věznice Stráž pod Ralskem	16
2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	17
2.1 Přijímání odsouzených.....	18
2.2 Umisťování odsouzených	19
2.3 Práva odsouzených	21
2.4 Povinnosti odsouzených.....	21
2.4.1 Povinnosti odsouzených můžeme dále rozdělit do 3 skupin	22
2.4.2 Kázeňské tresty	22
3 VÝCHOVA ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU	23
3.1 Resocializace.....	23
3.2 Trest	24
3.2.1 Účel trestu	24
3.2.2 Funkce a cíl trestu	24
3.2.3 Program zacházení	25
4 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH	28
4.1 Historie zaměstnávání odsouzených	28
4.2 Legislativa upravující zaměstnávání vězňů	28
4.3 Odborná komise	29
4.4 Zařazování odsouzených do zaměstnání.....	30
4.4.1 Druhy pracovišť	31
4.5 Finanční ohodnocení odsouzených	31
4.6 Výhody spojené se zaměstnáváním	33
5 MOTIVACE	34
PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 CÍL PRŮZKUMU	36
6.1 Výzkumná otázka.....	36
6.2 Předpoklady průzkumu	36

6.3 Výzkumná metoda	36
6.4 Charakteristika respondentů.....	37
6.5 Výsledky průzkumu.....	38
6.6 Ověření daných hypotéz.....	55
6.7 Vliv pracovního zařazení na odsouzené.....	57
6.8 Navrhovaná opatření	58
7 ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH A DOPORUČENÝCH ZDROJŮ	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	62

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tab. 1 Uved'te svůj věk	38
Tab. 2 Jaké je nejvyšší vzdělání Vašich rodičů?	39
Tab. 3 Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?	40
Tab. 4 Pracoval jste někdy před nástupem do VT?	41
Tab. 5 Jaký čas jste celkově odpracoval v zaměstnání v civilním životě?	42
Tab. 6 Vyrůstali jste v prostředí, kde dospělí pracovali?	43
Tab. 7 Co Vás motivuje k plnění programu zacházení (respektive zájmu o pracovní zařazení)?	44
Tab. 8 Kolikrát jste byl ve VT odnětí svobody (kromě současného VTOS)?	45
Tab. 9 Máte zájem během VTOS o pracovní zařazení?	46
Tab. 10 Pokud pracujete ve VTOS, jaká je Vaše hlavní motivace?	47
Tab. 11 Jaké motivační prostředky ze strany zaměstnavatele v rámci zvyšování pracovní výkonnosti upřednostňujete?	48
Tab. 12 Můžete na současném pracovišti uplatnit svoji profesi nebo zkušenosti?	49
Tab. 13 Pracoval jste vždy, když jste byl ve VTOS?	50
Tab. 14 Uplatníte nabyté zkušenosti z pracovní činnosti ve VT v civilním životě?	51
Tab. 15 Jak budete řešit otázku zaměstnání po ukončení VTOS?	52
Tab. 16 Co je pro Vás prioritou při hledání práce v civilním životě?	53
Tab. 17 Jaké nedostatky spatřujete v pracovním zařazení ve VTOS?	54

Seznam grafů

Graf 1 Věk respondentů	38
Graf 2a Nejvyšší dosažené vzdělání matek respondentů.....	39
Graf 2b Nejvyšší dosažené vzdělání otců respondentů	39
Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	40
Graf 4 Pracovní zařazení odsouzeného před výkonem trestu	41
Graf 5 Celková doba zaměstnání odsouzeného v civilním životě	42
Graf 6 Vyrůstal jste v prostředí, kde dospělí pracovali?.....	43
Graf 7 Motivace odsouzených k plnění programu zacházení	44
Graf 8 Počet dosud vykonaných trestů odnětí svobody	45
Graf 9 Zájem odsouzených pracovat?.....	46
Graf 10 Motivace k práci pracovním zařazených odsouzených.....	47
Graf 11 Motivační prostředky upřednostňované odsouzenými	48
Graf 12 Možnost uplatnění předchozích profesních zkušeností	49
Graf 13 Pracovní zařazení během předchozího výkonu trestu	50
Graf 14 Uplatnění pracovních zkušeností nabytých během VTOS	51
Graf 15 Způsob hledání zaměstnání po propuštění z VTOS	52
Graf 16 Priority při hledání zaměstnání v civilním životě.....	53
Graf 17 Nedostatky v pracovním zařazení ve VTOS	54

Seznam používaných zkratk

ČR	Česká republika
GŘ VS	Generální ředitelství vězeňské služby
NGŘ	Nařízení generálního ředitele
Sb.	Sbírka zákonů
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
HM	Hrubá mzda
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NPMV	Nestřežené pracoviště mimo věznici
VPMV	Volný pohyb mimo věznici
PČR	Policie České republiky
VPUV	Volný pohyb v prostorách věznice při plnění pracovních úkolů

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je motivace odsouzených, kteří vykonávají nepodmíněný trest odnětí svobody ve Věznici Stráž pod Ralskem, k zařazení do pracovní činnosti. Tato práce veřejnosti předkládá možnost seznámit se s problematikou zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody a zároveň poskytuje náhled do legislativy zaměstnávání těchto jedinců. Podrobněji se pak zabývá jejich motivací pracovat a tím, jaký vliv na jejich rozhodnutí má vzdělání, rodina nebo například finanční situace.

Naše společnost si pro své fungování a ochranu občanů před nebezpečným (disociálním) chováním vytvořila systém mechanismů zahrnující i trestní právo. Jedním z hlavních principů trestního práva, jak donutit pachatele k takovému chování, které je v souladu s právními normami, je trest odnětí svobody v takových případech, kdy není jiné východisko. Pro výkon trestu odnětí svobody je vybudován systém vězeňství, který je aplikován ve vězeňských institucích. Jedná se o instituce zabezpečující výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ale mimo jiné také „vytváří předpoklady pro převýchovu osob ve výkonu trestu odnětí svobody a podílí se na vytváření předpokladů pro jejich zapojení do občanského života po propuštění z výkonu trestu.“¹ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráží České republiky, § 2. Mezi tyto předpoklady patří zejména programy zacházení, které zahrnují pracovní, sportovní a další aktivity.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, které na sebe vzájemně navazují. V první, teoretické části se práce obecně zabývá Vězeňskou službou České republiky (dále jen „Vězeňská služba ČR“), výkonem trestu odnětí svobody, dále výchovou odsouzených, jejich zaměstnáváním a motivací k pracovnímu zařazení.

Jednou z možností odsouzených, jak se po výkonu trestu opět zařadit do běžné společnosti, je právě pracovní zařazení během výkonu trestu. Pracovní činnost je považována za jednu ze základních lidských činností a za aktivitu, pomocí které člověk utváří sám sebe. Pracovní aktivity ovlivňuje nejen samotného jedince, ale i jeho rodinu a tím i celou společnost. Cílem této práce je zjistit, zda na rozhodnutí odsouzeného pracovat a mít pravidelný příjem z vykonávané činnosti má vliv stereotyp

¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

během výkonu trestu odnětí svobody, finanční problémy nebo například rodinné poměry.

Praktická část bakalářské práce je soustředěna na získávání informací od respondentů, kterými jsou vězněné osoby pracovně zařazené i nezařazené. Průzkum byl proveden u odsouzených ve Věznici Stráž pod Ralskem.

Provedený průzkum měl přinést ucelený pohled na veškeré aspekty motivace k pracovnímu zařazení odsouzených a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy, a to metodou dotazníku, který byl respondenty anonymně vyplněn.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR

V této kapitole budou charakterizovány hlavní úkoly, členění a organizační struktura Vězeňské služby ČR. Dále zde bude popsána činnost zaměstnanců podílejících se na reedukaci odsouzených a systému zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vznik Vězeňské služby ČR je datován ke dni 1. 1. 1993, která vznikla na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Vězeňská služba ČR především zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, výkon zabezpečovací detence, bezpečnost a pořádek v soudních budovách a další činnosti vyplývající z jejich hlavních úkolů stanovených zákonem. Střeží, předvádí a eskortuje obviněné a odsouzené.

Jedním z dalších hlavních úkolů vězeňské služby je působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím programů zacházení s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění. Provádí výzkum v oboru penologie obviněných a odsouzených osob. Vytváří podmínky pro pracovní činnost jedinců ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňská služba provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby, vede evidenci osob ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody na území České republiky. Plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních úmluv, k nimž dal Parlament souhlas a Česká republika je jimi vázána. Jak je uvedeno v zákoně, vězeňská služba dále poskytuje „zdravotní péči ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních.“²

V neposlední řadě zajišťuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání ve Stráži pod Ralskem, zajišťuje vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby. Dále se podílí na vyhledávání, odhalování

² Zákon č. 169/1999 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky.

a vyšetřování případné trestné činnosti příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby, dříve toto šetření prováděla pouze Policie ČR, nyní nově od 1. 1. 2012 tuto činnost provádí GIBS (Generální inspekce bezpečnostních sborů), a to ve spolupráci s policií. Vězeňská služba se také podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.

1.1 Věznice Stráž pod Ralskem

Věznice Stráž pod Ralskem se nachází v Libereckém kraji a byla založena v roce 1973. Vznikla z ubytoven, které byly původně určeny zaměstnancům blízkých uranových dolů a které od té doby prošly řadou změn a rekonstrukcí. V letech 1994 – 2001 zde bylo i zvláštní oddělení pro výkon vazby, v současné době je věznice profilována jako věznice s ostrahou, která je nyní určena pouze pro muže, a ve které bylo zřízeno také oddělení s dozorem a oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením.

Věznice Stráž pod Ralskem také disponuje bezdrogovou zónou, jejímž cílem je zamezit odsouzeným kontakt s návykovými látkami a snížit zdravotní a sociální rizika jejich závislosti. Na toto oddělení jsou přijímáni odsouzení na základě vlastní žádosti, kterou schvaluje ředitel věznice po doporučení odborné komise a to v případě, že se žadatelé cítí být návykovými látkami ohroženi nebo s nimi v žádném případě nechtějí přijít do styku. V bezdrogové zóně jsou odsouzení podrobováni pravidelným odběrům zjišťujícím přítomnost drog v těle.

Ve věznici bylo počátkem roku 2007 zřízeno další specializované oddělení, a to oddělení určené pro mentálně slabší vězně, kteří jsou zařazeni do oddělení s dozorem.

Ubytovací kapacita věznice je 783 míst,³ v současné době věznice tuto kapacitu nesplňuje – je zde umístěno přibližně 600 odsouzených, během amnestie prezidenta republiky, která proběhla dne 2. 1. 2013, „bylo z věznice propuštěno 382 odsouzených.“⁴

Hlavním cílem Věznice Stráž pod Ralskem je zaměstnávání odsouzených. Odsouzení jsou zaměstnáváni jak na střežených pracovištích uvnitř areálu věznice, kde probíhala například spolupráce s firmou Delphi Packard Electric. Nyní je v těchto prostorách od 3. 9. 2012 zřízeno nové učiliště MAVO EDUCATION. „Společnost

³ http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf - s. 64.

⁴ <http://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem-92/informacni-servis-1627/aktuality-915/prubeh-amnestie-ve-veznici-straz-pod-ralskem>.

MAVO EDUCATION zajišťuje v prostorách věznice výuku ve dvou učebních oborech. „Malířské a natěračské práce“ s tříletou délkou studia a obor „Provozní služby“ je pak dvouletý. V každém oboru je zařazeno 34 odsouzených.“⁵

Další pracovní místa zřizuje věznice ve vlastní režii (kuchyň odsouzených, knihovník a další pomocné profese).

V rámci programů zacházení se pro odsouzené připravují různé speciálně-výchovné programy, vzdělávací kurzy. Mezi tyto aktivity patří také úklidové a další pomocné práce, které vězni provádějí ve městě Stráž pod Ralskem a v okolí, na zámku Lemberk nebo faře ve Cvikově a na dalších místech. Zájem je také o sportovní aktivity. Již několik let je ve věznici fotbalové mužstvo odsouzených, které se účastní turnajů s dalšími týmy z jiných věznic, a také je zde rybářský kroužek.

2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Výkon trestu odnětí svobody představuje jeden z nejzávažnějších zásahů do základních práv a svobod, tato problematika je v České republice upravena zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody vyhláškou Ministra spravedlnosti (dále jen „MS“) č. 345/1999 Sb., která obsahuje řád výkonu trestu odnětí svobody. „Odsouzený může být přijat do výkonu trestu odnětí svobody dále jen („výkon trestu“) na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu, popřípadě na jejich základě vydané výzvy soudu k nastoupení výkonu trestu anebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.“⁶

Hlavní zásady výkonu trestu jsou uvedeny v ustanovení § 2 tohoto zákona, kde se uvádí: „Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.“⁷

Zákon dále stanoví, „že s odsouzeným se v průběhu výkonu trestu musí jednat tak, aby bylo zachováno jeho zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, aby se podporovaly takové postoje a dovednosti, které odsouzenému pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“⁸

⁵ <http://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem-92/informacni-servis-1627/aktuality-915/strazska-veznice-poprve-zahajila-skolni-rok>.

⁶ Vyhláška ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 3.

⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*, § 2.

⁸ Tamtéž.

Tato úprava citovaného zákona vychází z Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky a dalšími doporučeními Rady Evropy v oblasti zacházení s vězněnými osobami. V Evropských vězeňských pravidlech se klade důraz na zachování důstojnosti člověka.

„Pobyt ve vězení znamená ztrátu svobody a z toho vyplývá strádání v oblasti mnoha dalších potřeb i lidských práv.“⁹

2.1 Přijímání odsouzených

Odsouzený je přijímán do věznice na přijímací oddělení, kde je ověřena totožnost, provedena osobní prohlídka a potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Po uzavření preventivních lékařských vyšetření je zaslána zpráva na Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, které na základě těchto informací rozhodne o umístění odsouzeného do konkrétní věznice. Věznice je vybírána na základě speciálních programů a také se přihlíží na trvalé bydliště odsouzeného z důvodu udržování kontaktů s rodinou. Další podrobné informace týkající se přijímání osob do výkonu trestu odnětí svobody upravuje vyhláška MS č. 345/1999 Sb., zvláště řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších změn, který tato vyhláška obsahuje.

Při umístění do určené věznice je odsouzený přijat na nástupní oddělení, kde je vypracována komplexní zpráva o odsouzeném.

Čírtková uvádí: „psychologické zkoumání pachatelů dnes pokračuje poněkud jiným směrem. Zaměřuje se na co nejpřesnější poznání (popis) osobnosti pachatelů a jejich vnitřní diferenciaci do určitých typů.“¹⁰

Jak upravuje vyhláška č. 345/1999 Sb., odborní zaměstnanci přitom postupují podle zásad stanovených v § 7 zákona a dbají, aby diferencovaným výkonem trestu méně narušení odsouzení vykonávali trest odděleně od více narušených odsouzených a aby se uplatňovaly účinnější prostředky k dosažení účelu trestu.¹¹

Na základě komplexní zprávy odborných zaměstnanců je odsouzenému nabídnut vhodný program zacházení. Pokud si odsouzený nezvolí žádnou aktivitu z programu zacházení, je pak povinen účastnit se minimálního programu, který je stanoven vnitřním řádem věznice. Programy zacházení jsou průběžně aktualizovány v závislosti na vývoji,

⁹VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychologie pro pomáhající profese*, s. 422.

¹⁰ČÍRTKOVÁ, L., 2009. *Forenzní psychologie*, s. 61.

¹¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 7.

zdravotním stavu a zájmech odsouzeného. Odsouzený má také právo v průběhu výkonu trestu odnětí svobody sám požádat o změnu v programu zacházení.

Odsouzený je poučen o svých právech a povinnostech, které má ve výkonu trestu, a je seznámen s řádem věznice. O tomto poučení se vyhotoví záznam, se kterým je odsouzený prokazatelně seznámen (podepíše jej).

2.2 Umisťování odsouzených

Do věznic se odděleně umisťují muži od žen a dále se zpravidla oddělují:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování a
- f) s uloženým ochranným léčením.¹²

Typy věznic

O zařazení odsouzeného do určitého typu věznice (vnější diferenciace) rozhodne soud podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Vězeňská služba pak na základě odborné diagnostiky provádí vnitřní diferenciaci.

„Zařazení odsouzeného do určitého typu věznice je provedeno na základě rozhodnutí soudu a je součástí rozsudku, kterým se odsouzenému ukládá výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jedná se o tzv. vnější – soudní diferenciaci, která se prioritně opírá o trestněprávní kvalifikaci, na základě které se dospělí odsouzení zařazují do jednotlivých typů věznic.“¹³

¹²ČÍRTKOVÁ, L., 2009. *Forenzní psychologie*, s. 61.

¹³ČERNÍKOVÁ, V., 2005, *Sociální ochrana*, s. 95.

Soud zařazuje do těchto typů věznic

a) s dohledem

Pokud je pachatel odsouzen za trestný čin spáchaný z nedbalosti a dosud nebyl ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin. „Do tohoto typu se zařazují odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálosti, popřípadě špatného zacházení.“¹⁴

b) s dozorem

Pokud pachatel spáchal trestný čin z nedbalosti a byl již odsouzen za úmyslný trestný čin, nebo pokud byl za úmyslný trestný čin odsouzen na dobu nepřevyšující dva roky a dosud za úmyslný trestný čin trestán nebyl, odsouzení se v prostorách pohybují pod dozorem zaměstnance nebo příslušníka vězeňské služby.

c) s ostrahou

Pokud byl pachateli trest uložen za úmyslný trestný čin a zároveň nejsou splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem či se zvýšenou ostrahou, nebo pokud byl pachatel odsouzen za trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem.

Do věznice s ostrahou se také zařazují odsouzení s poruchami chování, včetně poruch chování způsobených užíváním návykových látek. Vybraní odsouzení mohou v mimopracovní době navštívit v doprovodu vězeňského kaplana, vychovatele nebo speciálního pedagoga kulturní, sportovní nebo duchovní akce.

d) se zvýšenou ostrahou

Do tohoto typu věznice se zařazuje, pokud je pachatel odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu, pokud byl pachateli uložen trest odnětí svobody nejméně na osm let, jedná se o nebezpečného recidivistu nebo byl odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí. Po věznici se mohou pohybovat pouze pod dozorem, jsou uzamykáni do cel a pracují pouze na střeženém vnitřním pracovišti uvnitř areálu věznice.

¹⁴ Vyhláška Ministerstva zahraničí č. 345/1999, *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 83, odst. 2

2.3 Práva odsouzených

Práva odsouzených je možné rozdělit do dvou základních skupin. Do první skupiny jistě patří právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče. Odsouzený má právo na ubytovací plochu v rozsahu nejméně 4 m², nepřetržitou osmihodinovou dobu spánku, nejméně jednu hodinu denně na vycházku a právo třikrát denně na stravu. Uspokojení těchto základních potřeb má vytvářet nezbytné podmínky pro duševní a fyzický rozvoj osob ve výkonu trestu.

Do druhé skupiny patří udržování nebo rozšiřování sociálních vztahů, které je však podmíněno chováním odsouzeného z hlediska plnění svých povinností, které vymezuje zákon.

Do této skupiny patří zejména právo na nákup potravin, přijímání návštěva balíčků, přijímání a odesílání korespondence, uspokojování kulturních potřeb, právo na příjem peněz, které jsou odsouzenému zasílány rodinou na jeho účet. Tento účet je zřízen a veden určeným zaměstnancem věznice.

Odsouzení mají navzdory svému věznění právo na ochranu svých základních práv a oprávněných zájmů. „Stížnosti a žádosti k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů může odsouzený adresovat jak státním orgánům České republiky, tak mezinárodním orgánům a organizacím, které jsou na celosvětové i evropské úrovni považovány za součást procesu získávání a prošetřování informací o porušování lidských práv.“¹⁵

2.4 Povinnosti odsouzených

Po dobu výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený „zbaven některých práv a svobod – např. nedotknutelnosti osoby nebo soukromí, svobody pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství, práva svobodné volby povolání, jsou dále zbaveni práva podnikat, sdružovat se ve spolcích a společnostech, zakládat politická hnutí, vykonávat volené a jiné funkce apod.“¹⁶

Tato omezení se vztahují například na zachování listovního tajemství, odsouzení jsou také po dobu výkonu trestu zbaveni práva svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení, práva na stávku a sdružování se ve spolcích.

Mezi povinnosti vězněných osob patří také dodržování kázně, kam patří mimo jiné i plnění pokynů a příkazů příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby.

¹⁵ Vyhláška Ministerstva zahraničí č. 345/1999, *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 34.

¹⁶ SOCHŮREK J., 2007, *Úvod do penologie*, s. 41.

2.4.1 Povinnosti odsouzených můžeme dále rozdělit do 3 skupin

- dodržovat kázeň a pořádek,
- strpět úkony, které jsou spojené s kontrolou Vězeňské služby (například osobní prohlídky),
- dodržovat zákazy (přechovávání nedovolených předmětů, konzumace alkoholu, atd.).

Odsouzený, který neplní zákonem uložené povinnosti, může být kázeňsky potrestán. O uložení kázeňského trestu je třeba rozhodnout co nejdříve po zjištění kázeňského přestupku. Uložení kázeňského trestu, jeho druh a důvod uložení se zaznamená do osobní karty odsouzeného.¹⁷ Před uložení kázeňského trestu je odsouzenému umožněno vyjádřit se k věci a trest je možné uložit pouze v tom případě, je-li jeho vina prokázána.

2.4.2 Kázeňské tresty

- důtka,
- snížení kapesného, tato částka se převede na úložné,
- zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- pokuty až do výše 1 000 Kč,
- propadnutí věci,
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění úkolů programu zacházení,
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů,
- umístění do samovazby až na 20 dnů,
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

¹⁷ Vyhláška Ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 58.

3 VÝCHOVA ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU

Výchovná funkce trestu představuje systém aktivit, podmínek a zásad, které se uplatňují, aby měl trest odnětí svobody výchovný účinek. Tato výchovná funkce je realizována v postupu zacházení s odsouzeným, tento proces vymezuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Do programu zacházení s odsouzeným patří souhrn aktivit, které působí a ovlivňují jejich chování, pomáhají řešit problémy, vedou odsouzené k práci, samostatnosti a také umožňují těmto osobám vzdělávání. Tyto činnosti jsou realizovány podle individuálních potřeb odsouzeného, tento proces má vést odsouzeného k samostatnosti, s přiměřenou odpovědností za důsledky svého jednání.

„Rada Evropy formulovala základní zásady zacházení s odsouzenými, které přispívají k větší účinnosti trestu odnětí svobody. Formulovala zásady zacházení s ohledem na obtížnější dosahování účinnosti trestu odnětí svobody u dlouhodobých trestů a doživotního trestu. Tyto zásady platí stejně pro všechny typy věznic, kde se VTOS vykonává, ale různá je míra úsilí potřebná pro jejich naplnění.“¹⁸

3.1 Resocializace

Pojem zacházení s odsouzenými je nahrazen pojmem resocializace, který se používá jak v literatuře, tak i v zákonné úpravě výkonu trestu odnětí svobody. Resocializací se rozumí „opětovná socializace u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní vězeňské, nemocniční aj.“¹⁹ Vězeňská služba zaujímá nezastupitelné místo v trestní politice České republiky a jejím působením je určován směr výkonu trestu a resocializace odsouzených. Resocializace představuje soubor různých záměrně aplikovaných výchovných postupů, léčebných i terapeutických, které mají naplnit cíle resocializace a reintegrace do společnosti.

Před výstupem odsouzeného z výkonu trestu připravuje sociální pracovníce vězeňské služby potřebné doklady, které bude odsouzený potřebovat bezprostředně po propuštění, například při kontaktu s úřady. Již v této fázi je důležitá spolupráce s úřady a organizacemi, které by měl odsouzený po propuštění navštívit.

Jednou z těchto organizací je Probační a mediační služba, kde pracují sociální kurátoři. Práce sociálního kurátora je důležitá, protože odsouzený nemá po propuštění

¹⁸ ČERNÍKOVÁ, V., 2005, *Sociální ochrana*, s. 145.

¹⁹ HARTL, L., HARTLOVÁ, H., 1993. *Psychologický slovník.*, s. 179.

z výkonu trestu často zajištěné základní potřeby, jako je bydlení a způsob obživy a právě s tím mu sociální kurátoři mohou pomoci. Poskytnutí postpenitenciární péče propuštěným má důležitý vliv na jeho další zařazení do společnosti. Probační a mediační služba může pracovat se všemi propuštěnými nebo i s odsouzenými, kteří jsou stále ve výkonu trestu odnětí svobody. Pracovníci probační a mediační služby navštěvují věznicí jednou za čtrnáct dní. Záleží však pouze na vlastním uvážení každého odsouzeného, zda chce nebo nechce spolupracovat a jak dlouho.

3.2 Trest

Mravní normy nejsou vynutitelné, je proto nezbytné, aby byla společnost ve vzájemném vztahu s právními normami, které vynutitelné jsou, a to sankcemi – tedy trestem. Jedním ze základních principů trestního práva je možnost státního donucení v případě, kdy neexistuje jiné řešení, jak dosáhnout souladu chování pachatele s právními normami. Každá právní norma má svoji logickou strukturu a při překročení těchto norem se jedinec dopouští protizákonného jednání.

3.2.1 Účel trestu

Do konce roku 2009 byl v platnosti v České republice trestní zákon č. 140/1961 Sb., kde byl popsán hlavní cíl trestu, tedy jeho účel, který byl obsažen v ustanovení § 23 odst. 1 trestního zákona. Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti.²⁰

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., účinný od 1. ledna 2010 účel výkonu trestu nevysvětluje vůbec. Trest je tedy prostředkem pro nastolení pořádku a hlavně udržení řádu v celé společnosti, čímž se stává neodmyslitelným každodenním jevem, který provází každou společnost.

3.2.2 Funkce a cíl trestu

Trestem společnost vymáhá dodržování daných norem. Hodnotí a stvrzuje jejich závažnost a zároveň posuzuje trestaného jako přičetnou osobu, odpovědnou za své jednání. Trest má plnit tuto funkci: výchovnou, preventivní, ochrannou a spravedlivou. Trest je jedním ze základních výchovných prostředků. „V celospolečenském

²⁰ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, § 23.

(sociálním) kontextu je používán jako významný obranný mechanismus před chováním a jednáním, přičemž systém trestů je vymezen sociálními normami, zejména právem.²¹ Jedním z hlavních cílů výkonu trestu je zajistit penitenciární péči, která zahrnuje například zajišťování sociálních vazeb mezi odsouzenými a jejich rodinami a příprava odsouzených na život na svobodě. „Dlouho přetrvával názor, že trest má také splnit svou morální funkci. Odpovídá vrozenému smyslu pro spravedlnost, který nás vede k odměňování dobra a trestání zla a předpokládá existenci společenského svědomí, které požaduje potrestání zla. Tato myšlenka je stará jako svět sám.“²²

3.2.3 Program zacházení

Programy zacházení zahrnují různé aktivity, které jsou individuální i skupinové a patří sem vzdělávání, psychologické poradenství, sociálně právní nácvik, zájmové a pracovní aktivity a též aktivity zaměřující se na utváření a rozvíjení vnějších vztahů. Výchovné aktivity jsou realizovány pod vedením odborných pracovníků oddělení výkonu trestu a jsou vybírány na základě diagnostiky na nástupním oddělení.

„Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.“²³

Důležitým faktorem je úroveň programu a jeho vliv na dosaženou resocializaci vězněných osob. Účinnost programu zacházení je také přímo závislá na podmínkách, ve kterých je realizován. Mnohdy tyto podmínky nekorespondují s potřebami vězňů ani odpovědných pracovníků. Nejvíce je však úspěšnost programu zacházení závislá na osobnosti odsouzeného, jeho postojích a zájmech o volnočasové, výchovné a terapeutické aktivity. Jednou ze základních složek programu zacházení je osvojení si dovedností a návyků v pracovním procesu. Pracovní aktivitou se rozumí pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby a také práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice. Je patrné, že část programu zacházení je zaměřena právě na pracovní aktivity, které jsou v rámci programu zacházení.

²¹ SOCHŮREK, J., 2007, *Kapitoly z penologie*, s. 11.

²² MEZNÍK, J., 1995. *Základy penologie*, s. 5

²³ Vyhláška ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 36.

Pracovní aktivity

Práce odsouzených je nutná k získání, posílení a upevnění základních pracovních návyků, dovedností nebo zručnosti. Pracovní aktivity se posuzují z hlediska sociálně psychologického, výchovného i ekonomického.

Je organizována tak, aby zvyšovala schopnost odsouzených uplatnit se na trhu práce po propuštění z výkonu trestu. Pracovní terapie odsouzených je vedena zaměstnanci Vězeňské služby. „Pracovní aktivita odsouzeného přispívá zásadním způsobem ke snižování jeho případné agresivity, k celkovému zklidnění a harmonizaci psychosomatických funkcí.“²⁴

Pokud odsouzený odmítne pracovat a byl zařazen do práce, jde o závažné porušení jeho povinností, zpravidla se odsouzenému uloží kázeňský trest. V případě odmítání práce se umístí odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu neumožní zájmové činnosti, například sledování televizního a rozhlasového vysílání. Odsouzený, který není zařazen do práce, ačkoliv je práce schopen a má o ni zájem, je pak reálně ohrožen rezignací na své povinnosti, a to z hlediska syndromu naučené bezmocnosti.²⁵

Vzdělávací aktivity

Vzdělávání zajišťují střední odborná učiliště, odborná učiliště a učiliště. Ve věznicích, kde nejsou zřízena učiliště, zajišťují vzdělávání odsouzených na oddělení výkonu trestu, pomáhají s vyplňováním formulářů, sestavováním životopisu nebo například s gramatikou či s cizími jazyky. Výchova a vzdělání je důležitý prostředek k příznivější reintegraci jedince.

Speciální výchovné aktivity

Speciální výchovné aktivity jsou individuální i skupinové, patří sem např. sociální výcvik, psychoterapie, pohybová terapie a trénink zvládnutí vlastní agresivity. Tyto aktivity jsou vedeny kompetentními zaměstnanci Vězeňské služby.

²⁴ HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 124.

²⁵ Časopis, 2009. *České vězeňství*, s. 15.

Sociálně právní poradenství

Před propuštěním je u každého odsouzeného stanovena povinnost účastnit se sociálně právního poradenství nejméně dva měsíce před koncem výkonu trestu.

Sociální pracovníce u vybraných odsouzených formou přednášky a následné besedy seznámí odsouzené s jejich právy, ale i s povinnostmi v občanském životě či se změnami v sociální oblasti, aby se samostatně mohli začlenit do běžného společenského života. Příprava na propuštění musí být úměrná délce vykonávaného trestu, zároveň však souvisí s mírou narušení osobnosti odsouzeného.

Zájmové aktivity

Zájmovými aktivitami se rozumí nejrůznější formy individuálních a skupinových činností organizovaných a vedených zaměstnanci s odborným vzděláním. Trávení volného času poskytuje prostor pro formování některých osobnostních vlastností odsouzeného. Tyto aktivity jsou jednou z hlavních forem při odbourávání napětí mezi odsouzenými.

Utváření vnějších vztahů

Tato oblast je orientována na udržení, posílení či vytvoření sociálně pozitivních vazeb odsouzených s partnery, dětmi, rodinou a kvalitními přáteli. Snahou je zabránit zpřetrhání pozitivních sociálních vazeb – manželských a rodinných vztahů.

„Kontakt s vnějším světem je možný i prostřednictvím spolupráce se státem registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi.“²⁶

²⁶<http://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/co-ceka-odsouzeneho-po-nastupu-5999>.

4 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH

4.1 Historie zaměstnávání odsouzených

V historii vězeňství hrála práce vězňů vždy významnou roli, od současnosti se však lišila zejména tím, že byla vždy brána jako jedna z forem trestu. Vězni se využívali na práce těžké nebo špinavé, které dobrovolně nikdo jiný nechtěl vykonávat, příkladem může být lámání kamene v kamenolomech nebo čištění městských stok. V lepších případech odsouzení obsluhovali nemocné ve špitálech a chudobincích.

Věznice jako státní instituce byly zřizovány od 50. let 19. století. S jejich zřizováním vyvstává i otázka koncepčního využívání práce odsouzených osob. Před rokem 1989 nebylo problémem odsouzené zaměstnat, nabídka pracovních příležitostí pro vězněné osoby byla vyšší než poptávka. Téměř stoprocentní zaměstnanost vězňů byla způsobena tím, že státním podnikům byl stanoven počet zaměstnaných odsouzených a tyto kvóty bylo nutné dodržovat.

V průběhu 90. let 20. století se Vězeňská služba musela v oblasti zaměstnávání odsouzených vyrovnávat především se skutečností, že se stala běžným účastníkem trhu práce. Celá řada státních podniků nabízejících stovky pracovních příležitostí zanikla a nabídka ze strany soukromých firem zpravidla nepřesáhne několik desítek pracovních míst. Nízké zaměstnanosti vězněných osob také příliš nepomáhá klesající úroveň z hlediska kvalifikace, dovedností a pracovních návyků těchto jedinců.

4.2 Legislativa upravující zaměstnávání vězněných osob

Zaměstnávání vězněných osob je v ČR řešeno zákonem o výkonu trestu, kde jsou odsouzeným kromě jiného stanoveny základní povinnosti. Jedna z těchto povinností je povinnost pracovat a je zakotvena v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody: Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci zdravotně způsobilý. Při zaměstnávání a vzdělávání odsouzených věznice zajišťuje zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem, odměňování odsouzených za práci, vytváření

podmínek pro to, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci a rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost.²⁷

Vězeňská služba v ČR bere v současné době zaměstnávání odsouzených jako činnost, pomocí které se v rámci programu zacházení usiluje o přijatelný návrat odsouzeného do společnosti, jednou z nich je získání nebo udržení pracovních návyků odsouzených.

4.3 Odborná komise

Odsouzený je zařazen do práce na základě rozhodnutí ředitele věznice, a to na doporučení odborné komise zaměstnanců věznice.

Odborná komise se zabývá výběrem a zařazováním odsouzených na pracoviště a je v tomto složení:

- předseda komise - 1. zástupce ředitele věznice,
- vedoucí oddělení výkonu trestu nebo jeho zástupce,
- vedoucí oddělení vězeňské stráže,
- příslušník oddělení prevence a stížností,
- vedoucí správního oddělení nebo pověřený zaměstnanec správního oddělení,
- vedoucí oddělení samostatného referátu zaměstnávání,
- speciální pedagog,
- psycholog,
- sociální pracovník,
- vychovatel.

Při výběru odsouzeného na určité pracoviště se přihlíží k lékařskému posudku o zdravotní způsobilosti k navrhované práci, k odborné a profesní způsobilosti, psychickému stavu, věku, délce trestu a k tomu, zda odsouzený nastoupil do výkonu trestu sám nebo byl zadržen Policií ČR. Dále se také posuzuje jeho trestná činnost, za kterou byl odsouzen, a případné další trestné činnosti, které nebyly dosud uzavřeny. V neposlední řadě se také přihlíží k rodinnému zázemí odsouzeného.

²⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 9, odst. 1.

Dále pak odborná komise projednává návrhy k zařazení na pracoviště odsouzených u jedinců, kteří mají zákonnou vyživovací povinnost k nezaopatřeným dětem nebo kteří chtějí dobrovolně uhradit škodu obětem svých trestných činů.

Návrhy na pracovní zařazení nebo přearažení na jiné pracoviště včetně poučení sepisuje kmenový vychovatel odsouzeného a tento návrh předkládá odborné komisi. Členové komise se při posuzování dané osoby k žádosti o pracovní zařazení jednotlivě vyjádří a své stanovisko poté zaznamenají do návrhu, který je následně předložen řediteli dané věznice.

Před zařazením do práce musí být odsouzený seznámen se svými právy, povinnostmi a s předpisy, které zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví a které je odsouzený povinen při práci dodržovat.

Pokud je odsouzený zařazen do zaměstnání, je povinen pracovat. Odmítnutí této povinnosti je závažným prohřeškem, za nějž se odsouzenému ukládá kázeňský trest. „V případě odmítání práce se odsouzený zpravidla umístí v době, kdy by měl pracovat, odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu neumožní zájmová činnost včetně sledování televizního a rozhlasového vysílání.“²⁸

4.4 Zařazování odsouzených do zaměstnání

Jedna ze základních povinností odsouzeného je povinnost pracovat, pokud je odsouzenému přidělena práce a není uznán dočasně pracovně neschopným nebo zdravotně nezpůsobilým. Odsouzený však nemá povinnost pracovat pro jiný než státní subjekt, u soukromého subjektu je to pouze se souhlasem odsouzeného.

Oddělení zaměstnávání vězněných osob, které je ve všech věznicích, zajistí, aby k zařazení do zaměstnání byli vybráni vhodní uchazeči, a to na základě zdravotní klasifikace lékaře. Bez lékařského posudku nelze odsouzeného zařadit do práce. Vhodné pracovní zařazení se určuje podle zdravotního stavu, ale také na základě závažnosti trestného činu, pro který je odsouzený ve výkonu trestu.

Smlouva se uzavírá mezi věznicí a podnikatelským subjektem. Firma, pro kterou jsou odsouzení vybráni, musí souhlasit s podmínkami, které musí dodržovat jak zaměstnavatel, tak odsouzený. Je zde například vymezen typ pracovní činnosti, místo výkonu práce, rozvržení pracovní doby, stravování a finanční ohodnocení odsouzených.

²⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. § 41.

Zaměstnavatel zajistí zaškolení odsouzených pro výkon určeného druhu práce a seznámí je s povinnostmi a právy vyplývajícími z jejich pracovního zařazení. Zapracování odsouzených zajistí zaměstnavatel na svůj náklad.

4.4.1 Druhy pracovišť

- **Střežené pracoviště** – místo výkonu práce odsouzených, které pro zabránění útěku a zajištění bezpečnosti chrání stavebně technické prostředky, speciální stavebně technické prostředky a ozbrojená stráž.
- **Nestřežené pracoviště** – místo výkonu práce odsouzených, které je umístěno mimo střežený prostor věznice a na kterém se nenachází stavebně technické prostředky, ale doprovází je ozbrojená stráž. Patří sem pracoviště, kde odsouzení vykonávají úklidové, údržbářské a jiné pomocné práce.
- **Pracoviště s volným pohybem v prostorách věznice** – odsouzený se smí volně pohybovat v prostorách věznice, když jde z ubytovny pro odsouzené na předem stanovené místo. Povolit volný pohyb může ředitel věznice vybraným odsouzeným zařazeným do věznice s dozorem a výjimečně také do věznice s ostrahou.
- **Pracoviště s volným pohybem mimo věznici** – odsouzený samostatně odchází z objektu věznice přes strážní stanoviště, kde je provedena identifikace odsouzeného, a bez doprovodu odpovědného zaměstnance odchází po předem určené trase k určenému místu výkonu práce. Volný pohyb mimo věznici ředitel může povolit po důkladném zvážení, zda lze předpokládat, že odsouzený této možnosti nezneužije, a zpravidla toto nepovoluje odsouzeným, kteří jsou ve výkonu trestu za závažné trestné činy uvedené v § 62 odst. 1 trestního zákona, například za vraždu, obchod s lidmi nebo výrobu omamných a psychotropních látek.

4.5 Finanční ohodnocení odsouzených

Odměňování vězňenských osob se řídí nařízením vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody. Dále pak je upraveno v nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 38/2010 o odměňování odsouzených osob zařazených do práce ve výkonu

trestu odnětí svobody, § 3 odměna za práci přesčas za každou odpracovanou hodinu práce přesčas přísluší odsouzenému část základní složky odměny a ohodnocení pracovního výkonu připadající na jednu hodinu práce bez práce přesčas v kalendářním měsíci, ve kterém odsouzený práci přesčas konal, a příplatek ve výši 25 % částky základní složky odměny připadající na jednu hodinu práce bez práce přesčas, a jde-li o práci přesčas ve dnech nepřetržitého odpočinku odsouzeného v týdnu, ve výši 50 % této částky.²⁹

Odsouzení jsou zařazováni do I., II. nebo III. skupiny základní složky odměny podle druhu vykonávané práce. U odsouzeného zařazeného do II. skupiny základní složky odměny se vyžaduje potřebná odborná kvalifikace a odsouzeného zařazeného do III. skupiny se zpravidla vyžaduje kvalifikace vyšší než úplné střední vzdělání nebo vyšší než úplné odborné vzdělání.

Zaměstnavatel hradí stanovenou částku za každou odpracovanou hodinu ve výši od 50,- do 70,- Kč, k této částce se připočítává příplatky za soboty, neděle, přesčasy a svátky. Konkrétní výše sazby závisí na dostupnosti pracoviště, obtížnosti prací a na pracovních podmínkách, ve kterých odsouzený pracuje. Základní sazba hrubé mzdy vychází z nařízení vlády č. 365/1999 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.

I. skupina základní složky odměny – základní hrubá mzda činí 4.500,- Kč za měsíc, příplatek za vykonanou práci bývá až 20 %. Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří vykonávají manuální a pomocné práce.

II. skupina základní složky odměny – odsouzený musí splňovat kvalifikační předpoklady, alespoň výuční list nebo dlouhodobou praxi v daném oboru. Zde je základní sazba hrubé mzdy 6.750,- Kč za měsíc, příplatek za vykonanou práci bývá až 20 %.

III. skupina základní složky odměny – sem jsou zařazováni odsouzení s vyšším než úplným středním vzděláním, základní sazba hrubé mzdy činí 9.000,- Kč za měsíc, v tomto případě může být příplatek za vykonanou práci až 50 %.

K základní odměně se u všech skupin připočítává sociální pojištění ve výši 25 %, zdravotní pojištění ve výši 9 % a finanční přírážka ve výši 5 %.

²⁹ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 38/2010, o odměňování odsouzených osob zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, § 3.

4.6 Výhody spojené se zaměstnáváním

Věznice Stráž pod Ralskem nabízí zaměstnávání odsouzených na základě uzavření písemné smlouvy mezi soukromým subjektem a věznicí. Věznici zastupuje vedoucí oddělení zaměstnávání vězněných osob.

Tato smlouva umožňuje zaměstnat libovolný počet odsouzených. V souladu s právními předpisy jsou ve smlouvě stanoveny podrobnější podmínky o pracovním poměru, který se řídí zákoníkem práce. Jelikož jsou pracoviště mimo věznici, firma musí zajistit dopravu z věznice na pracoviště a zpět na své náklady. Dále firma odpovídá za vybavení pracoviště pro odsouzené šatnou, umývárnu a toaletami. Při práci s jakýmkoliv nástroji musí být odsouzení proškoleni z řádné obsluhy strojů a přístrojů, z pravidel bezpečnosti práce a požární ochrany. Firma je také povinna poskytnout odsouzenému ochranné pomůcky. Finanční ohodnocení za vykonanou práci vězněných osob je pro zaměstnavatele velice výhodné, protože odsouzení mají nárok pouze na měsíční plat nižší než minimální mzda, nečerpají dovolenou, při skončení pracovní smlouvy jim nenáleží odstupné, vedení mzdovové agendy vede věznice, zaměstnavatel nemusí platit za prostoje, operativně smí navyšovat nebo snižovat počet odsouzených dle uzavřené smlouvy apod.

Je třeba si uvědomit, že získané, byť omezené finanční prostředky umožňují odsouzeným splatit část pohledávek spojených s pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody a soudní výlohy, ale také mohou podporovat své rodiny, platit výživné nebo dluhy, které vznikly před nástupem do výkonu trestu. Ale často se stává, že přestože je odsouzený pracovníě zařazen, získané finanční prostředky nedosahují takové výše, aby dokázaly pokrýt veškeré výlohy spojené s vyživovací povinností, pokud odsouzený tuto povinnost má.

Z toho vyplývá, že výhody zaměstnávání odsouzených osob se týkají spíše zaměstnavatelů poskytujících tuto práci, a to z toho důvodu, že odsouzeným mohou vyplácet nejnižší možnou částku, tj. od 50,- do 70,- Kč za hodinu.

5 MOTIVACE

Vnitřní svět každé osoby je složitou strukturou fyziologických, psychologických a sociálních potřeb, které na člověka působí jako motivační činitelé. „Motivace obsahuje osobní úsilí, vytrvalost a určité zaměření tohoto úsilí. Motivace je vůlí, která nás vede k výkonu. V případě, že je člověk dobře motivován, dosahuje lepších výkonů a je plný energie a nadšení. V opačném případě špatně motivovaný člověk považuje problémy za nepřekonatelné překážky. Motivace je pojem, který vyjadřuje skutečnost, že na lidskou psychiku působí specifické, ne vždy vědomé vnitřní hybné síly, neboli pohnutky, které určitým směrem orientují chování člověka pro dosažení určitého cíle. Působení těchto sil se projevuje v podobě motivovaného jednání.“³⁰

Každý člověk v průběhu života realizuje mnoho aktivit, ať již takové, které slouží k zabezpečení základních podmínek života, nebo těch, jejichž prostřednictvím smysluplně tráví volný čas. Mezi těmito aktivitami má důležité místo i pracovní činnost, která je zároveň významným faktorem osobnostního vývoje člověka. Na práci se pohlíží jako na přirozenou činnost, která zajišťuje nejen finanční prostředky, ale zároveň může přinášet i uspokojení z vykonané práce. Pokud má člověk svou práci rád, přináší mu radost a baví ho, je patrně ve svém životě spokojenější. Pro každého jedince je práce motivována určitými dílčími cíli, například opatřením finančních a dalších prostředků.

Nakonečný uvádí: „práce je nepochybně jednou z nejdůležitějších lidských činností, je zdrojem všech společenských hodnot, duchovních i materiálních, a je pro člověka převážně prostředkem uspokojování většiny jeho potřeb. Mnozí lidé nacházejí uspokojení v práci samé, která se pro ně stává významným zdrojem seberealizace.“³¹

Lidské chování mohou ovlivnit vědomé i nevědomé motivy, nebo na něj mohou působit obě složky zároveň. Rozlišujeme vnitřní a vnější zdroj motivu – vnitřním zdrojem je potřeba, která se stává impulsem k jednání, vnějším je pak motivační impuls, který vyvolává vznik potřeby.

Tyto zdroje motivů stimulují lidské jednání, významnou hodnotou je uspokojení subjektivně důležité potřeby. V mnoha psychologických teoriích je motivace popsána jako komplexní pojetí potřeb. Jedním z autorů, který definoval lidské potřeby podle vývojové závislosti, byl představitel humanistické psychologie Abraham Maslow.

³⁰ PROVAZNÍK, V., KOMÁRKOVÁ, R., 1996. *Motivace pracovního jednání*, s. 32.

³¹ NAKONEČNÝ, M., 1992. *Motivace pracovního jednání a její řízení*, s. 27.

Maslow potřeby dělí:

- **Fyziologické potřeby** - jsou základní potřeby každého organismu a mají tu nejvyšší prioritu, jsou vývojově nejstarší. Potřeba spánku, vody, potravy, rozmnožování aj. slouží zejména k přežití jedince, tato potřeba ovlivňuje chování.
- **Potřeba bezpečí** - tato potřeba úzce souvisí s přežitím, z psychologického hlediska jde o fyzické bezpečí, stabilitu a zázemí.
- **Potřeba sounáležitost** - někam patřit, přijímat a dávat lásku. Pokud nejsou tyto potřeby uspokojeny, projevuje se pocit nejistoty, zbytečnosti, osamělosti.
- **Potřeba úcty a uznání** - ocenění, respekt, svoboda. Avšak psychická nerovnováha může narušit člověka a tím zabránit k vytvoření sebeúcty.
- **Potřeba seberealizace** - tato potřeba většinou vzniká až v dospělosti, vnímavost, poznání, estetika nás učí novým věcem. Člověk má potřebu realizovat své schopnosti.

Motivace nás v životě nutí k aktivitě, ke snaze něco získat, udržet, změnit, je předpokladem pro vytváření činnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL PRŮZKUMU

Cílem práce bylo zjistit, zda odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody mají zájem o pracovní zařazení a z jakých důvodů chtějí, případně nechtějí být pracovně zařazeni. Na základě získaných informací byla konstatována platnost či neplatnost stanovených hypotéz. Celý výzkum byl zaměřen na náhodně vybrané respondenty z Věznice s dozorem a ostrahou ve Stráži pod Ralskem.

6.1 Výzkumná otázka

Provedený výzkum měl odpovědět na otázky, zda má výkon trestu odnětí svobody vliv na rozhodnutí odsouzeného pracovat a mít pravidelný příjem z vykonávané činnosti, zda mají odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody zájem pracovat a pokud pracují, co je důvodem k jejich pracovní aktivitě.

6.2 Předpoklady průzkumu

Hlavním cílem praktické části je potvrdit, či vyvrátit dané hypotézy:

- I.** Více než polovina odsouzených má zájem o pracovní zařazení z důvodu vyplnění volného času ve výkonu trestu odnětí svobody.
- II.** Finanční motivace je častější, než úspěšná integrace do společnosti.
- III.** Odsouzení, kteří před výkonem trestu odnětí svobody pravidelně pracovali, mají větší zájem o pracovní zařazení během výkonu trestu odnětí svobody.

6.3 Výzkumná metoda

Výzkumnou metodou bylo zvoleno dotazníkové šetření, na které měli respondenti anonymně odpovídat. V úvodní části dotazníku byl respondentům vysvětlen cíl dotazníku a význam odpovědí pro danou problematiku.

Dotazník tvořily uzavřené a polouzavřené otázky, celkem jich bylo položeno sedmnáct. Forma dotazníku byla jednoduchá, přičemž součástí byly i pokyny k jeho vyplnění. Dotazník obsahoval otázky, na něž bylo možné odpovědět pouhým označením jedné z již předepsaných odpovědí. Dále byly pro zjištění vlastních názorů respondentů položeny polootevřené otázky, kde bylo možné doplnit stručnou odpověď. Výzkum byl

založen na anonymitě a dobrovolnosti a v závěru dotazníku bylo poděkování za poskytnuté informace a čas věnovaný vyplnění.

Při vyhodnocování dotazníků byly získané údaje zapsány do tabulek a grafů. Pro zvýraznění samotných výsledků jsou v textové části uvedeny procentuální hodnoty odpovídající získaným údajům. Takto uspořádané výsledky maximálně znázorňují získané odpovědi.

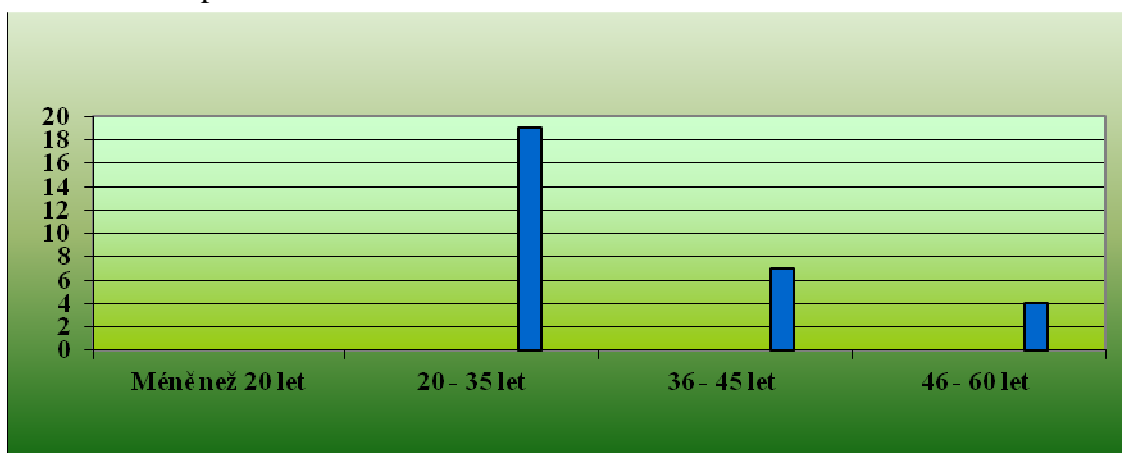
Hlavní důraz při vyhodnocování získaných dat byl zaměřen na údaje, které mohly potvrdit či vyvrátit platnost stanovených hypotéz. Šlo tedy hlavně o okruh otázek zjišťujících kvalitu rodinného zázemí, ukončeného vzdělání a motivací respondenta pracovat.

6.4 Charakteristika respondentů

Průzkum probíhal ve Věznici Stráž pod Ralskem, což je věznice typu „B“ (dozor) a „C“ (ostraha), a byl orientován na odsouzené pracovně zařazené i nezařazené, v počtu třicet respondentů z obou typů věznice. Každý jedinec pochází z rozdílné sociální vrstvy společnosti a jak je patrné z grafů, dosahují pouze tří stupňů vzdělání, vysokoškolské vzdělání nemá ani jeden z oslovených respondentů. Také rodiče většiny respondentů dosáhli pouze středního vzdělání bez maturity. Věk respondentů se pohybuje v rozmezí od 20 do 60 let. Podle zjištěných údajů bylo 19 respondentů ve věku od 20 do 35 let, sedm respondentů je ve věku od 36 do 45 let, pouze 4 respondenti byli starší 46 let.

6.5 Výsledky průzkumu

Graf 1 Věk respondentů

Z grafu je jednoznačně patrné, že věk odsouzených se pohybuje v rozmezí 20 a 60 let. Většina odsouzených, kteří vyplnili dotazník, spadají do věkové kategorie od 20 do 35 let, pouze sedm respondentů bylo ve věku od 36 do 45 let a čtyři respondenti přesahují hranici šestačtyřiceti let.

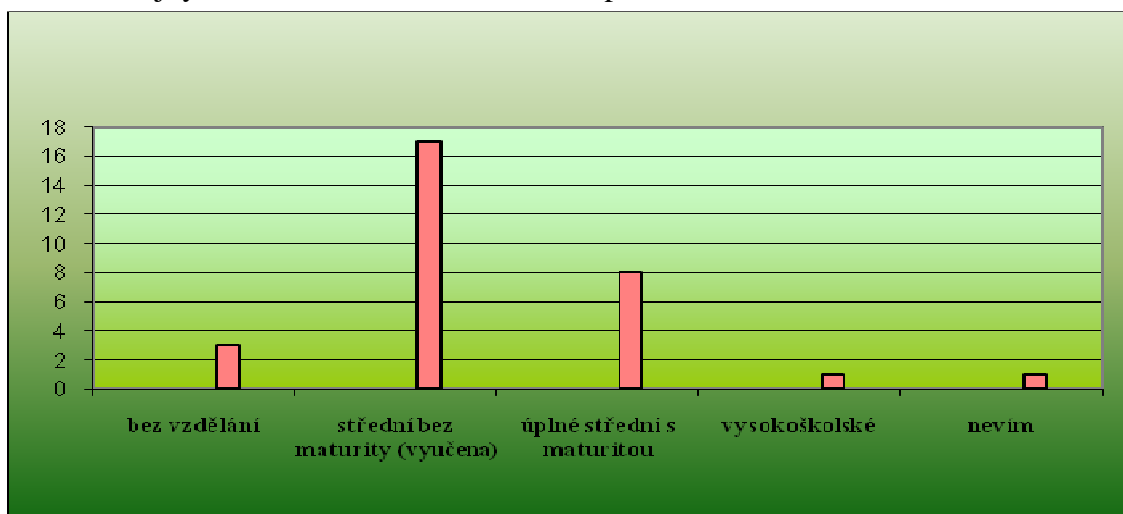
Tab. 1 Uveďte svůj věk

Méně než 20 let	0,0 %
20 - 35 let	63,3 %
36 - 45 let	23,4 %
46 - 60 let	13,3 %

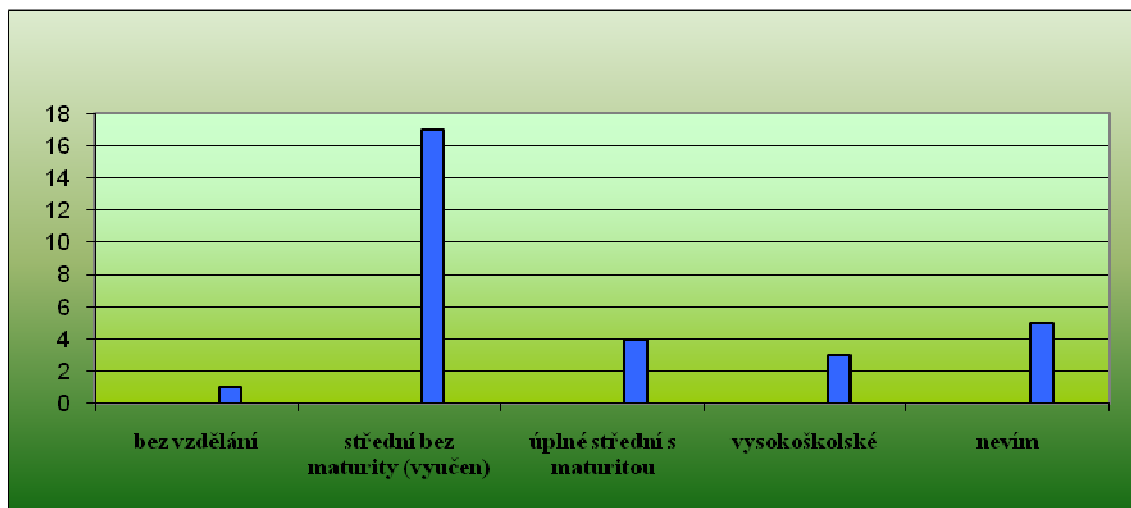
Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázkou č. 1 ve znění: *Uveďte svůj věk*, bylo zjištěno, že nejvíce respondentů je ve věku od 20 do 35 let. Z tabulky je zároveň patrné, že tento výsledek dosahuje 63,3 %. Ve 23,4 % případů se věk respondentů pohybuje mezi 36 a 45 let. Skutečnost, že se odsouzení dostávají do výkonu trestu odnětí svobody až po 20 roce života, nasvědčuje i našemu soudnímu systému a ukládání trestů, kdy se nejprve využívá alternativních trestů, peněžitých trestů a podmíněných odsouzení.

Graf 2a Nejvyšší dosažené vzdělání matek respondentů

Graf 2b Nejvyšší dosažené vzdělání otců respondentů

Tab. 2 Jaké je nejvyšší vzdělání Vašich rodičů?

Matka	bez vzdělání	10,0 %
	střední bez maturity (vyučena)	56,7 %
	úplné střední s maturitou	26,7 %
	vysokoškolské	3,3 %
	nevím	3,3 %

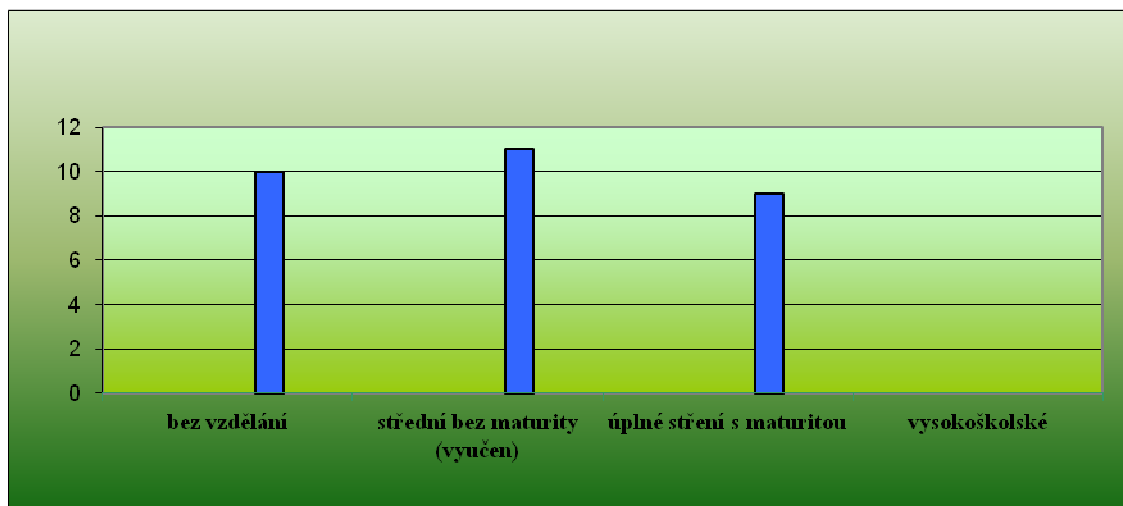
Otec	bez vzdělání	3,3 %
	střední bez maturity (vyučen)	56,7 %
	úplné střední s maturitou	13,3 %
	vysokoškolské	10,0 %
	nevím	16,7 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 2, byla ve znění: *Jaké je nejvyšší vzdělání Vašich rodičů?* Vyplynulo z ní, že na prvním místě je střední vzdělání bez maturity u obou rodičů s jasnou nadpoloviční převahou, shodně 56,7 %. Ovšem jak je z tabulky patrné, na ostatních místech se již vzdělání rodičů liší, u otců je na druhém místě s 16,7 % odpověď nevím, z čehož by se dalo usoudit, že zhruba jedna sedmina respondentů otce nezná anebo s ním není v kontaktu. Oproti tomu u matek je na druhém místě s 26,7 % úplné střední vzdělání s maturitou. Na třetím místě u otců nejčastěji převažuje s 13,3 % úplné střední vzdělání s maturitou, u matek je to v 10 % případů základní vzdělání.

Z grafu, který nám ukazuje celkové vzdělání matek respondentů je jasně zřetelné, že na prvním místě je střední škola bez maturity. Na posledním místě jsou se stejnou výší 3,3 % vysokoškolské vzdělání a odpověď nevím. Na grafu, který znázorňuje nejvyšší dosažené vzdělání otců všech respondentů, je na první pohled vidět, že jasně převažuje střední vzdělání bez maturity. Na poslední místo se pak u otců zařadilo základní vzdělání.

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

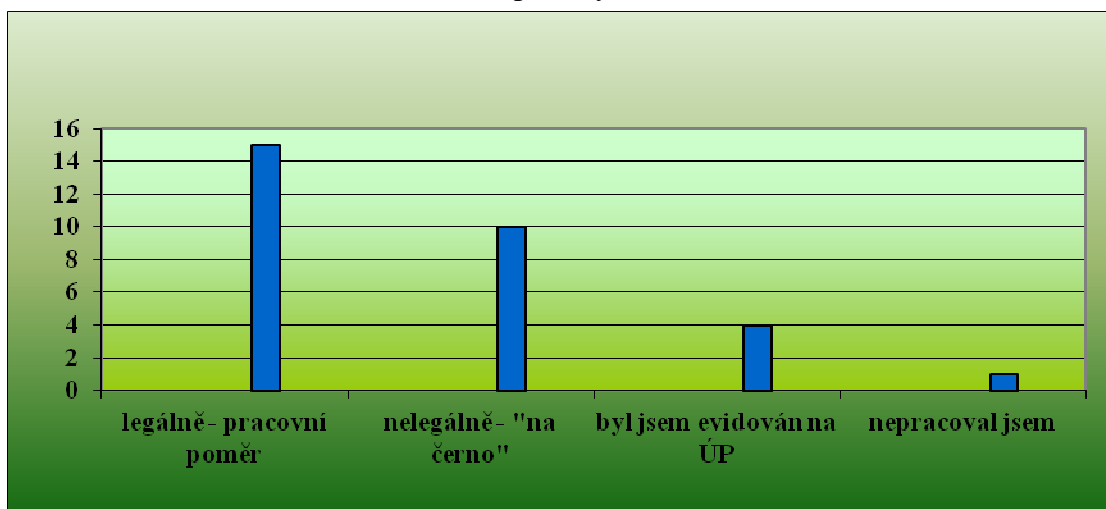
Tab. 3 Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

bez vzdělání	33,3 %
střední bez maturity (vyučen)	36,7 %
úplné střetí s maturitou	30,0 %
vysokoškolské	0,0 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Jak je z tabulky patrné, na **otázku č. 3** nejčastěji (36,7 %) respondenti odpověděli, že dosáhli středního vzdělání bez maturity. Dalších 33,3 % odpovědělo, že nemají vůbec žádné vzdělání, absolvovali pouze základní školu. O něco méně respondentů, rovných 30 %, pak uvedlo, že mají úplné střední vzdělání s maturitou. Naopak žádný z respondentů nemá vysokoškolské vzdělání. Otázka zněla: *Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?* Tyto výsledky tedy dokazují, že při páchaní trestné činnosti není tak důležité dosažené vzdělání, ale především osobnost a sociální postavení pachatele.

Graf 4 Pracovní zařazení odsouzeného před výkonem trestu

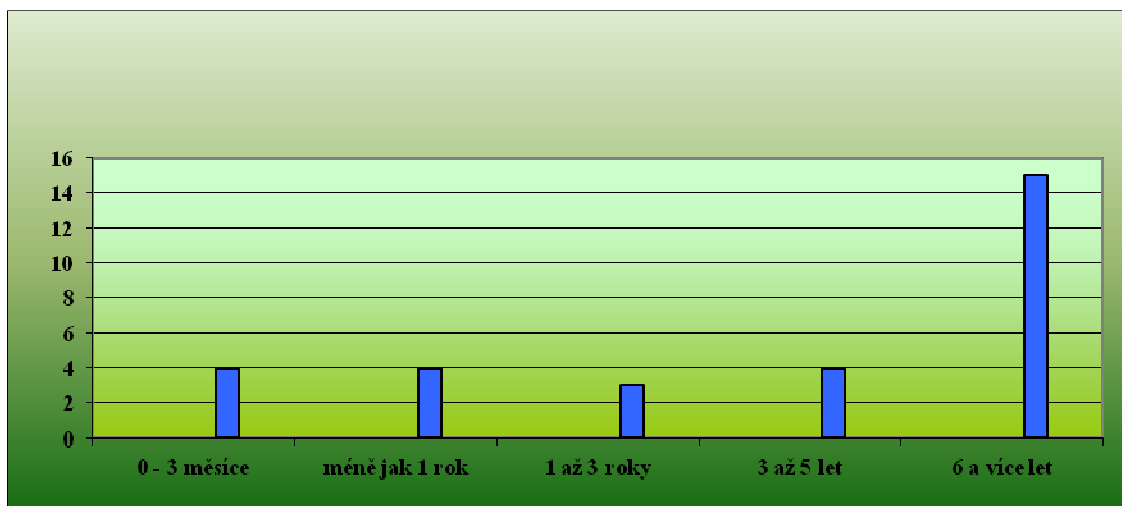
Tab. 4 Pracoval jste někdy před nástupem do VT?

legálně - pracovní poměr	50,0 %
nelegálně – „na černo“	33,3 %
byl jsem evidován na ÚP	13,3 %
nepracoval jsem	3,4 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Z tabulky je zřejmé, že na **otázku č. 4**, která zjišťovala *pracovní zařazení před nástupem do výkonu trestu*, odpovědělo 50 % respondentů, že pracovali legálně, tedy na pracovní poměr. Zajímavé je, že na druhém místě se nachází odpověď, že odsouzený pracoval nelegálně, což značí, že sice čtvrtina respondentů pracovala před výkonem trestu takzvaně „na černo“, ale je důležité podotknout, že celkem 83,3 % dotázaných se práci nevyhýbalo. Na třetím místě se umístila odpověď: „Byl jsem evidován na úřadě práce.“ Pouze jeden respondent (3,4 %) odpověděl, že nepracoval. Z grafu je zřejmá jasná převaha práce na pracovní poměr. Na druhém místě je nelegální zaměstnání.

Graf 5 Celková doba zaměstnání odsouzeného v civilním životě

Z grafu je zřejmé, že nejvíce respondentů pracovalo více než šest let. Ve třech dalších odpovědích (0 – 3 měsíce, méně jak 1 rok a 3 až 5 let) se shodl vždy stejný počet respondentů, tedy čtyři. Tři další respondenti uvedli, že před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody měli odpracovány 1 až 3 roky.

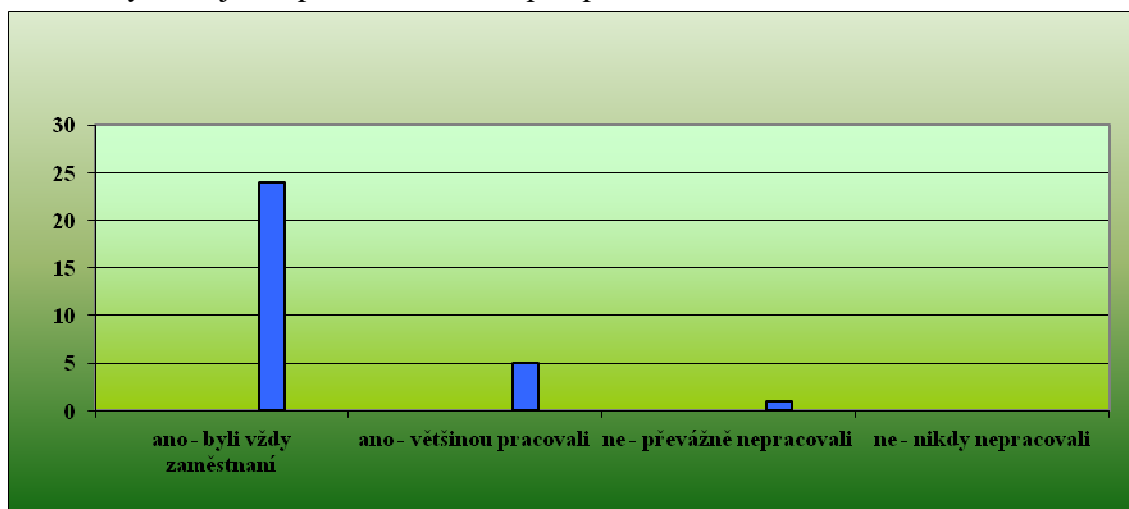
Tab. 5 Jaký čas jste celkově odpracoval v zaměstnání v civilním životě?

0 - 3 měsíce	13,3 %
méně jak 1 rok	13,3 %
1 až 3 roky	10,1 %
3 až 5 let	13,3 %
6 a více let	50,0 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 5 zněla: *Jaký čas jste celkově odpracoval v civilním životě?* Nejčastější odpovědí bylo 6 a více let, což znamená, že přesně polovina respondentů byla dlouhodobě zaměstnána. Na druhém místě se s 13,3 % umístili odpovědi 0 – 3 měsíce, méně jak 1 rok a 3 až 5 let, na otázku tedy odpověděl stejně vždy stejný počet respondentů. Nejméně častá odpověď byla 1 až 3 roky. Pokud výsledky zjištěné v této otázce porovnáme s předchozí otázkou (č. 4), která se tázala na to, zda před nástupem do výkonu trestu respondenti pracovali, dojdeme k zajímavému zjištění. Přesně polovina respondentů tam totiž uvedla, že pracovala legálně na pracovní smlouvu a stejný počet respondentů pak v této otázce odpověděl, že před nástupem do výkonu trestu pracoval šest a více let.

Graf 6 Vyrůstal jste v prostředí, kde dospělí pracovali?

Tab. 6 Vyrůstali jste v prostředí, kde dospělí pracovali?

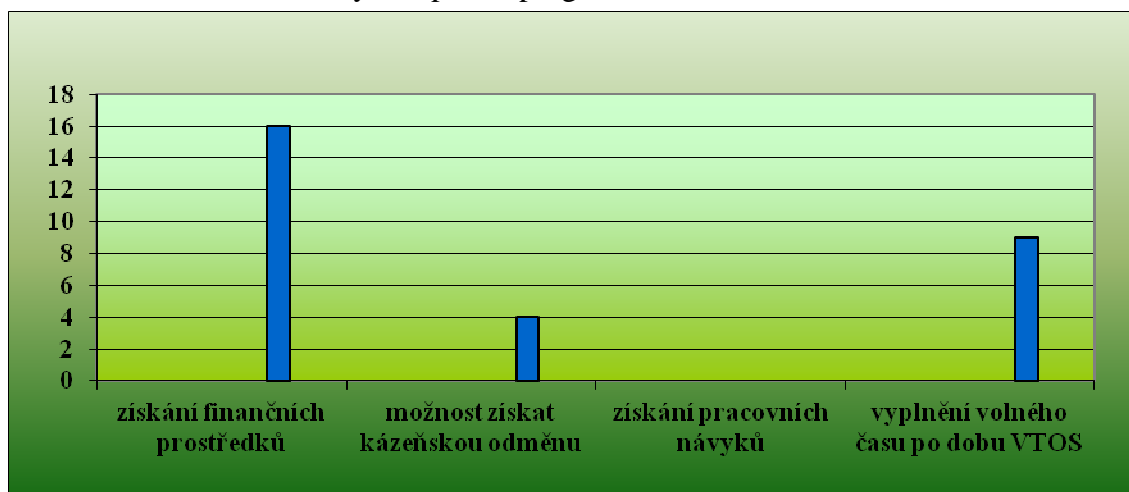
ano - byli vždy zaměstnaní	80,0 %
ano - většinou pracovali	16,7 %
ne - převážně nepracovali	3,3 %
ne - nikdy nepracovali	0,0 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 6 zjišťovala další faktor, který může mít na motivaci odsouzených pracovat vliv, a tím je zaměstnanost v rodině. To, že rodiče odsouzeného pracují či nepracují, může jeho názor a přání pracovat značně ovlivnit.

Otázka zněla: *Vyrůstali jste v prostředí, kde dospělí pracovali?* Drtivá většina, celých 80 % dotázaných, odpověděla, že žili v prostředí, kde dospělí byli vždy zaměstnaní. Dospělí většinou pracovali v 16,7 % odpovědí a pouze 3,3 %, tedy jeden respondent odpověděl, že žil v prostředí, kde dospělí většinou nepracovali. Že by někdo z dotázaných vyrůstal mezi nikdy nepracujícími dospělými, neukázal ani jeden z dotazníků, z čehož plyne, že téměř všichni respondenti mají nebo měli doma pracující vzor. Tyto údaje jsou také přehledně znázorněny v grafu, kde je vidět, že 24 z 30 dotázaných vyrůstali v prostředí, kde dospělí pracovali a tím byli nebo měli být odsouzeným v tomto směru příkladem.

Graf 7 Motivace odsouzených k plnění programu zacházení

Otázka č. 7 se tázala na motivaci k pracovnímu zařazení a zněla: *Co vás motivuje k plnění programu zacházení (respektive zájmu o pracovní zařazení)?* Graf zcela jasně znázorňuje, že žádný z respondentů nechce pracovat z důvodu získání pracovních návyků, nebo to pro něj není důležitější než například získání finančních prostředků, což motivuje více než polovinu dotázaných. Z toho lze usoudit, že stanovená hypotéza, že finanční motivace je pro odsouzené se zájmem o pracovní zařazení častější než úspěšná integrace do společnosti, byla správná.

Tab. 7 Co Vás motivuje k plnění programu zacházení (respektive zájmu o pracovní zařazení)?

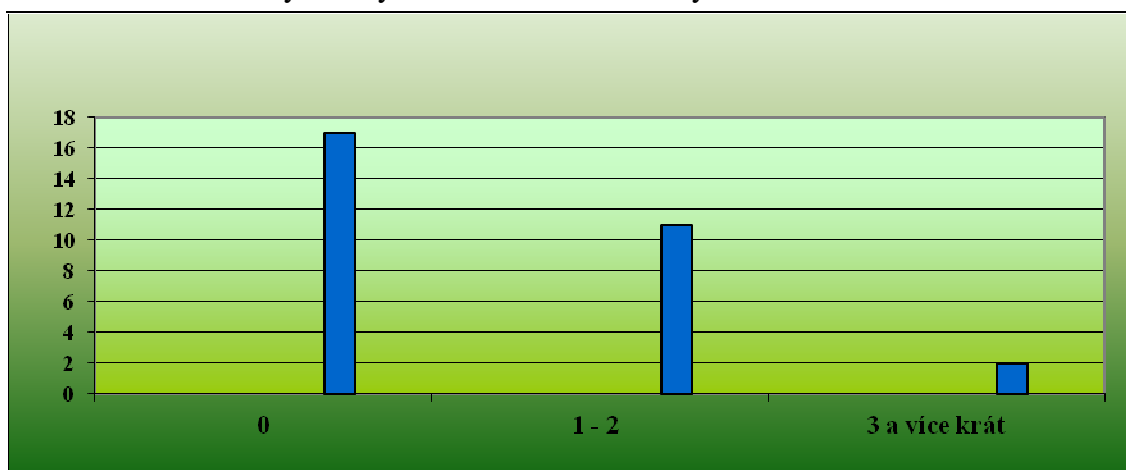
získání finančních prostředků	53,3 %
možnost získat kázeňskou odměnu	13,3 %
získání pracovních návyků	0,0 %
vyplnění volného času po dobu VTOS	33,4 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Získání finančních prostředků je nejvíce motivující pro nadpoloviční většinu, celých 53,3 % respondentů. Druhým nejdůležitějším faktorem je pro dotázané vyplnění volného času během výkonu trestu, nejvíce to motivuje 33,4 % dotázaných. Lze tedy usoudit, že je pro odsouzené důležité, aby svůj čas trávili i mimo prostory věznice a dostali se také do jiného sociálního prostředí, což významně napomáhá resocializaci po jejich propuštění.

Překvapujícím však je fakt, že žádný z dotázaných nepovažuje za důležité získání pracovních návyků nebo to pro něj není natolik důležité, jako právě finanční ohodnocení, vyplnění volného času nebo získání kázeňské odměny, která může napomoci při žádosti o podmíněčné propuštění z výkonu trestu, což jako největší motivaci uvedlo 13,3 % dotázaných.

Graf 8 Počet dosud vykonaných trestů odnětí svobody

Tab. 8 Kolikrát jste byl ve VT odnětí svobody (kromě současného VTOS)?

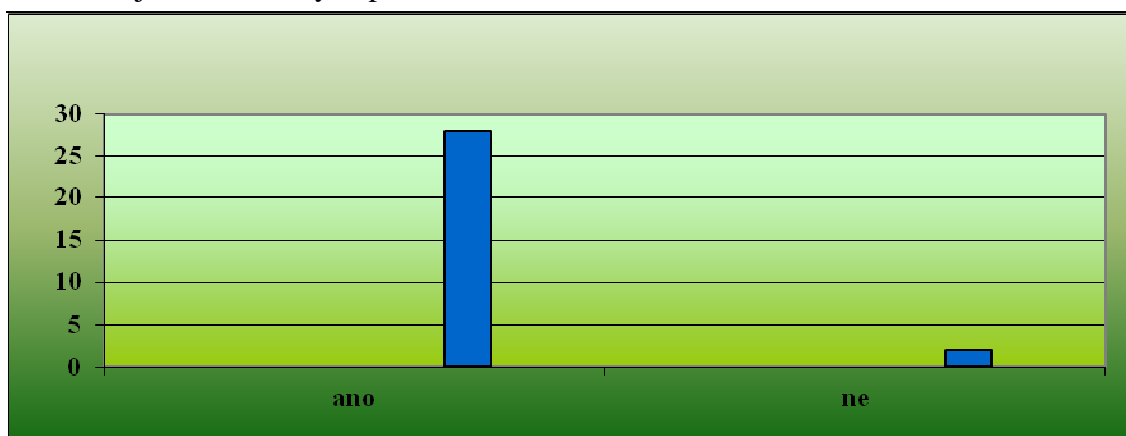
0	56,7 %
1 - 2	36,7 %
3 a více krát	6,6 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Další otázka, **otázka č. 8**, mapovala počet vykonaných trestů u odsouzených, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, a byla ve znění: *Kolikrát jste byl ve VT odnětí svobody (kromě současného VTOS)?*

Z výzkumu vyplývá, že 56,7 % dotázaných jsou prvotrestaní a 36,7 % respondentů je ve výkonu trestu již podruhé či dokonce potřetí. Pozitivně lze vnímat to, že pouze 6,6 %, tedy dva ze třiceti dotázaných, byli trestáni již tři a vícekrát před současným výkonem trestu.

Graf 9 Zájem odsouzených pracovat?

Otázka č. 9 zjišťuje zájem odsouzených pracovat a zní: *Máte zájem během VTOS o pracovní zařazení?* Graf zcela jasně ukazuje, že téměř všichni respondenti o pracovní zařazení ve výkonu trestu odnětí svobody zájem mají. Pouze tři dotázaní během výkonu trestu pracovat nechtějí, není však jasné, z jakého důvodu. Nejsou ojedinělé případy, kdy odsouzený, který pracovat nechce, ale musí, si opakovaně vymýšlí důvody, proč právě nemůže jít na pracoviště, například bezdůvodně navštěvuje lékaře, nebo úmyslně neplní normy dané zaměstnavatelem, který odsouzeného následně z pracoviště vyřadí.

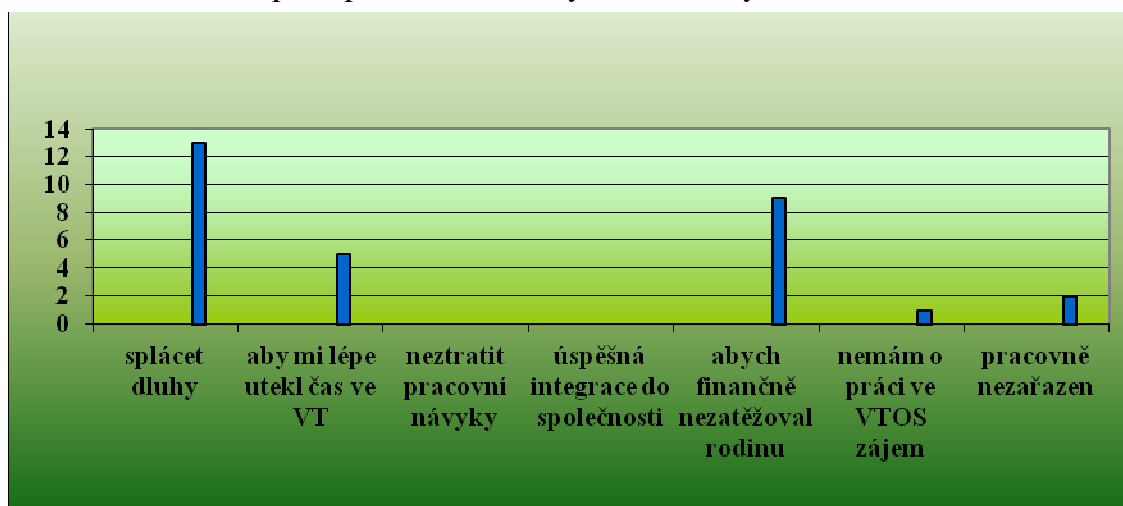
Tab. 9 Máte zájem během VTOS o pracovní zařazení?

ano	93,3 %
ne	6,7 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Kladně na otázku, zda mají zájem pracovat, odpovědělo 93,3 % respondentů, což je velmi pozitivní zjištění. Pouze 6,7 % respondentů zájem o pracovní zařazení nemá. Toto je zajímavá informace, zvláště vzhledem k tomu, že výsledky otázky č. 8 jasně říkají, že podobný počet respondentů (6,6 %) je ve výkonu trestu již více než potřetí.

Graf 10 Motivace k práci pracovních zařazených odsouzených

Jak je z grafu patrné, nejdůležitější motivací je pro respondenty finanční ohodnocení za vykonanou práci, a to především z důvodu splácet dluhy, které dotázanému vznikly již před nástupem do výkonu trestu, jsou důsledkem jeho trestné činnosti nebo vznikly jako závazek vůči státu (například soudní výlohy) a finančně nezatěžovat rodinu. Dalším důležitým faktorem, který motivuje odsouzené k pracovnímu zařazení, je vyplnění volného času, což lze chápat jako lhostejný postoj vůči práci jako takové. Znamená to, že pětina dotázaných nepracuje ani pro peníze, ani proto, aby neztratila pracovní návyky.

Tab. 10 Pokud pracujete ve VTOS, jaká je Vaše hlavní motivace?

splácet dluhy	43,3 %
aby mi lépe utekl čas ve VT	16,7 %
neztratit pracovní návyky	0,0 %
úspěšná integrace do společnosti	0,0 %
abych finančně nezatěžoval rodinu	30 %
nemám o práci ve VTOS zájem	3,3 %
pracovní nezařazen	6,7 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

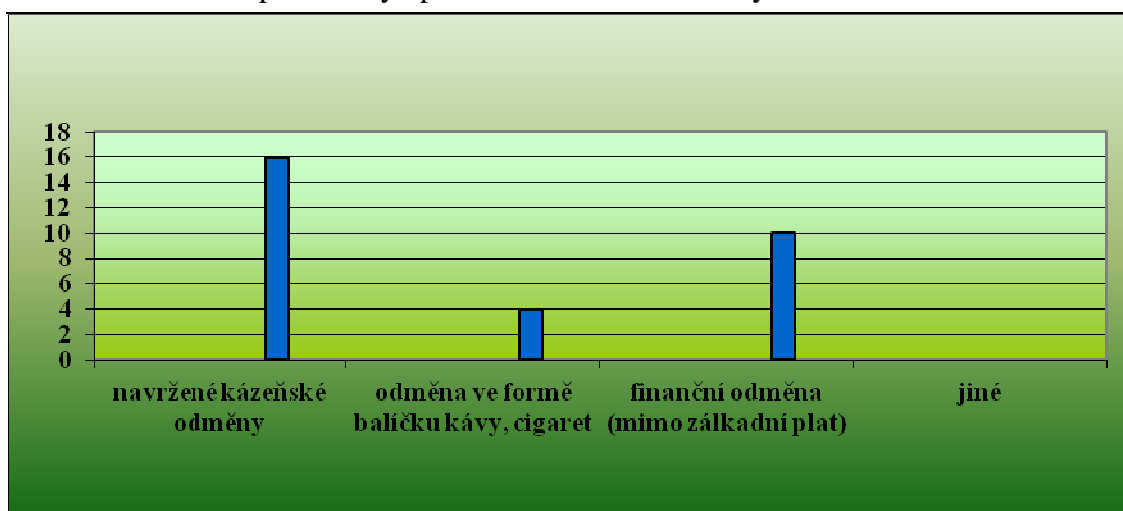
Otázka č. 10 zněla: *Pokud pracujete ve VTOS, jaká je Vaše hlavní motivace?* Jak již bylo řečeno, splácet dluhy a finančně nezatěžovat rodinu, je pro dotázané jednoznačně nejdůležitější, splácet dluhy chce 43,3 %, což značí, že více než třetina respondentů je zadlužena, a finančně nezatěžovat rodinu (nebo ji podporovat) chce

rovných 30 % dotázaných. Třetím nejdůležitějším faktorem, pro 16,7 % účastníků průzkumu, je vyplnění volného času, což není příliš pozitivní zjištění.

Průzkum bohužel ukázal, že pro nikoho z dotázaných není zachování pracovních návyků ani úspěšná integrace do společnosti natolik důležitá, aby ji považoval za hlavní motivaci k práci.

Úplně bez zájmu o pracovní zařazení během výkonu trestu, přestože tuto činnost vykonávají, je 3,3 % respondentů. 6,7 % dotázaných v programu zařazeno není, například ze zdravotních důvodů.

Graf 11 Motivační prostředky upřednostňované odsouzenými

Tab. 11 Jaké motivační prostředky ze strany zaměstnavatele v rámci zvyšování pracovní výkonnosti upřednostňujete?

navržené kázeňské odměny	53,4 %
odměna ve formě balíčku kávy, cigaret	13,3 %
finanční odměna (mimo základní plat)	33,3 %
jiné	0,0 %

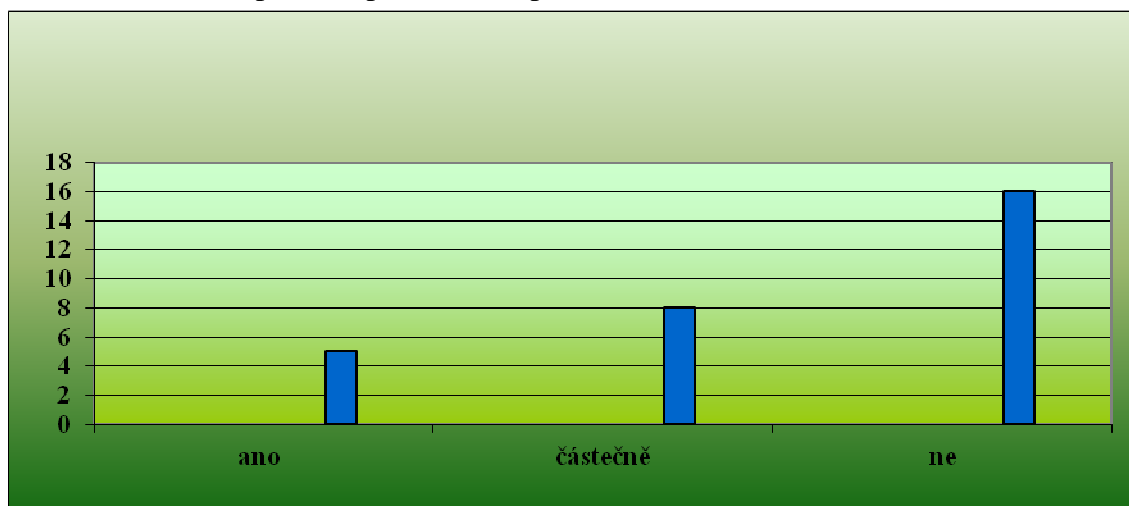
Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 11 zjišťovala, jaké motivační prostředky od zaměstnavatelů odsouzení upřednostňují: *Jaké motivační prostředky ze strany zaměstnavatele v rámci zvyšování pracovní výkonnosti upřednostňujete?*

Jak je vidět na grafu i tabulce výše, respondenti dávají přednost kázeňským odměnám, tím rozumíme pochvalu ústní i písemnou, druhá jmenovaná může pomoci odsouzenému při žádosti o podmíněčné propuštění z výkonu trestu, při žádosti o volnou vycházku nebo mu může být oduštěn předchozí trest. Této formě odměny dává

přednost více než polovina respondentů (53,4 %). Finanční odměnu mimo základní plat upřednostňuje 33,3 % účastníků průzkumu. Tato mimořádná finanční odměna se odvíjí od skupiny základní složky odměny, do které je odsouzený zařazen, a může dosáhnout až výše 50 % ze základního platu. Pro 13,3 % dotázaných je nejvíce motivující odměna ve formě balíčku s kávou nebo cigaretami, se kterým mohou následně nakládat dle svého uvážení (mezi vězni se tyto produkty používají jako platidlo).

Graf 12 Možnost uplatnění předchozích profesních zkušeností

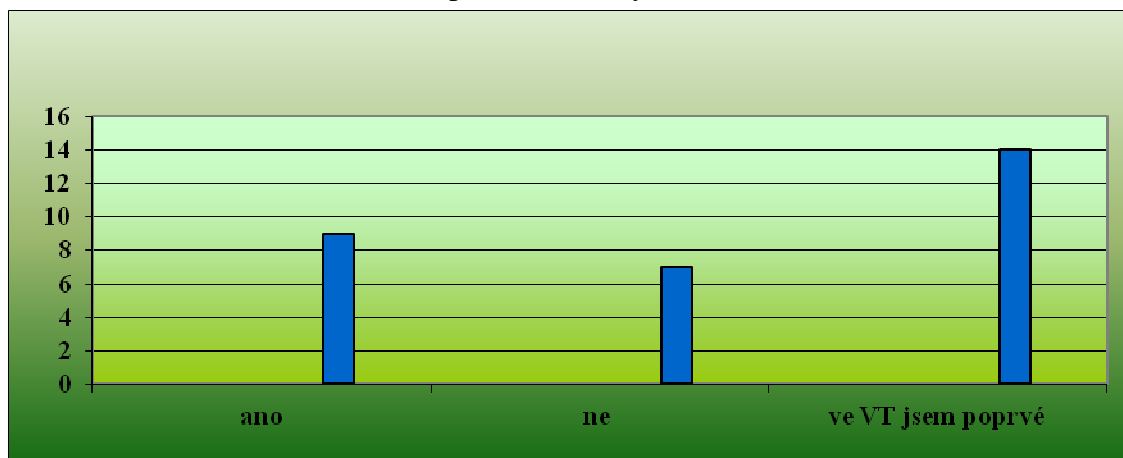
Tab. 12 Můžete na současném pracovišti uplatnit svoji profesi nebo zkušenosti?

ano	16,7 %
částečně	26,7 %
ne	53,6 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Nejčastěji na **otázku č. 12**, která se týkala na možnost uplatnění profesních zkušeností z civilního života na pracovišti během výkonu trestu, odpovídali respondenti záporně. Nadpoloviční většina (53,6 %) tedy své předchozí zkušenosti nemůže uplatnit. Částečně tyto nabyté zkušenosti uplatní 26,7 % dotázaných a jen 16,7 % využije veškeré své profesní dovednosti. Otázka byla položena takto: *Můžete na současném pracovišti uplatnit svoji profesi nebo zkušenosti?* Někteří odsouzení své profesní zkušenosti a dosažené vzdělání na pracovišti nemohou uplatnit, i když by rádi, a to například z důvodu závažné trestné činnosti (§ 62 odst. 1 trestního zákona), pro kterou nemohou být zařazeni na daný typ pracoviště mimo věznici, nebo nikdo ze zaměstnavatelů danou profesi odsouzeným nenabízí.

Graf 13 Pracovní zařazení během předchozího výkonu trestu

Tab. 13 Pracoval jste vždy, když jste byl ve VTOS?

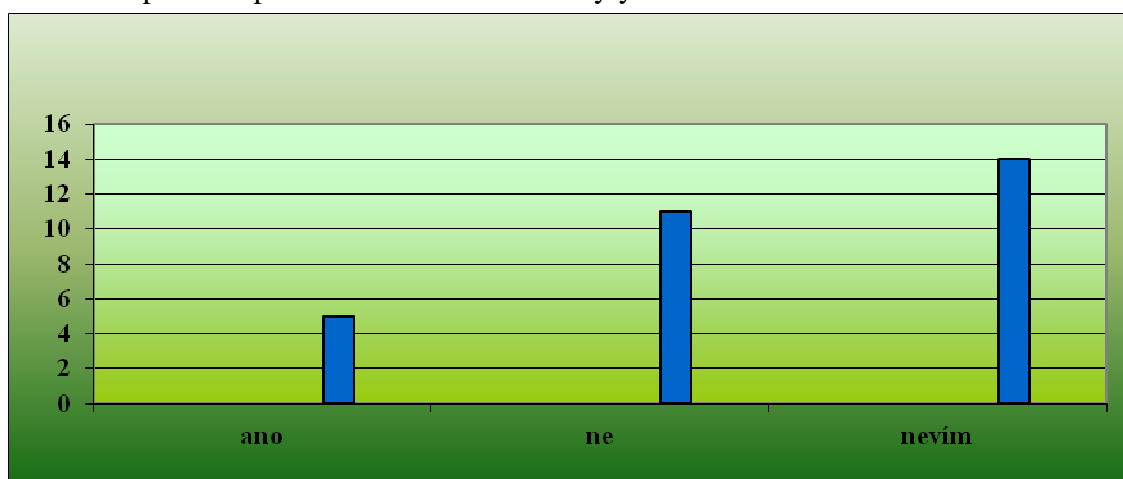
ano	30 %
ne	23,3 %
ve VT jsem poprvé	46,7 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 13: *Pracoval jste vždy, když jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody?*

Ze získaných odpovědí na tuto otázku vyplývá, že poprvé ve výkonu trestu je 46,7 % respondentů. Avšak vrátíme-li se k otázce č. 8, která zjišťovala počet předchozích výkonů trestu, zjistíme, že prvotrestancem se označuje 56,7 % dotázaných. Není jasné, z jakého důvodu se v těchto otázkách vyskytují rozdílné údaje, přestože se jedná o stejné respondenty. Je možné, že tázaní, kterých se tato informace týká, neuváděli pravdivé informace, nebo došlo k nesprávnému výkladu otázky a někteří z těchto jedinců pak odpověděli, že v předchozím výkonu trestu nepracovali, přestože se jedná o prvotrestané. Údaj 23,3 %, který nám ukazuje, kolik dotázaných během předchozího výkonu trestu nebylo zařazeno do pracovního programu, tedy není možno jednoznačně označit za správný. Vždy během předchozích výkonů trestu pracovalo 30 % respondentů.

Graf 14 Uplatnění pracovních zkušeností nabytých během VTOS

Tab. 14 Uplatníte nabyté zkušenosti z pracovní činnosti ve VT v civilním životě?

ano	16,7 %
ne	36,7 %
nevím	46,6 %

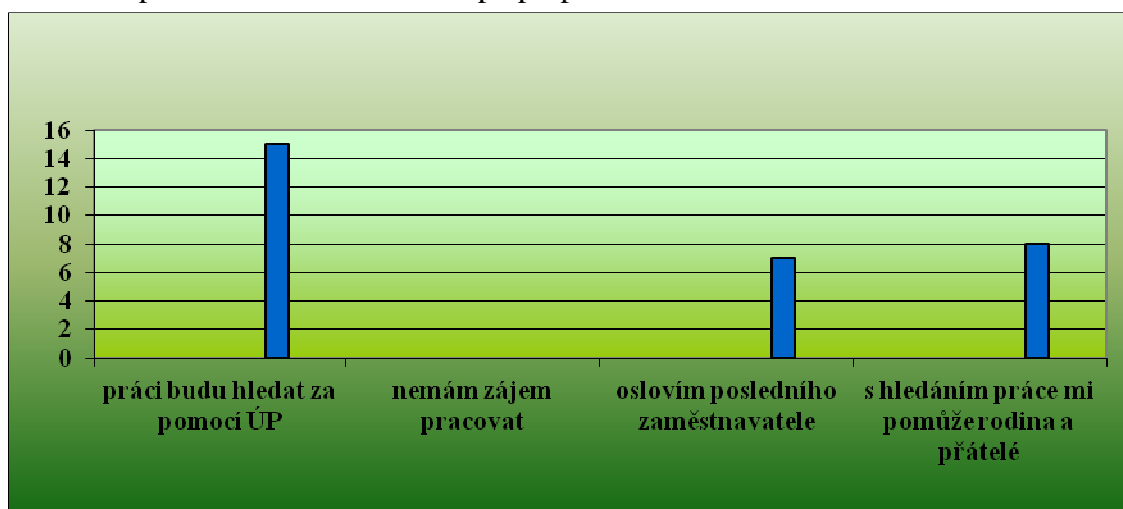
Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 14 zjišťuje názor respondentů na možnost uplatnění pracovních zkušeností získaných během pracovního zařazení ve výkonu trestu. Zněla: *Uplatníte nabyté zkušenosti z pracovní činnosti ve výkonu trestu v civilním životě?*

Většina dotázaných si není jista, zda pracovní zkušenosti, které nabyla během výkonu trestu odnětí svobody, uplatní v civilním životě a to i přesto, že si odsouzení udržují nebo získávají pracovní návyky. Více než třetina dotázaných (36,7 %) si je jista, že získané zkušenosti po propuštění z výkonu trestu nemůže uplatnit, 46,6 % si v této otázce není zcela jista. Pouze 16,7 % respondentů nepochybuje o tom, že tyto zkušenosti bude v civilním životě moci využít.

Z těchto zjištění je zřejmé, že během pracovního zařazení ve výkonu trestu vykonávají odsouzení i podřadné práce nebo práce, které jim z jakéhokoliv důvodu nevyhovují.

Graf 15 Způsob hledání zaměstnání po propuštění z VTOS

Další otázka se zabývala tím, jak bude odsouzený po propuštění z výkonu trestu řešit otázku zaměstnání. Polovina dotázaných bude hledat uplatnění za pomoci úřadu práce a ani jeden respondent neodpověděl, že nechce pracovat, jak je z grafu zřejmé. V otázce č. 9, která zjišťovala, zda odsouzení mají zájem pracovat během výkonu trestu, tři dotázaní uvedli, že zájem o pracovní zařazení nemají, což je zajímavé zjištění oproti tomu, že v této otázce nikdo z nich neodpověděl, že by nechtěl pracovat ani po propuštění z výkonu trestu.

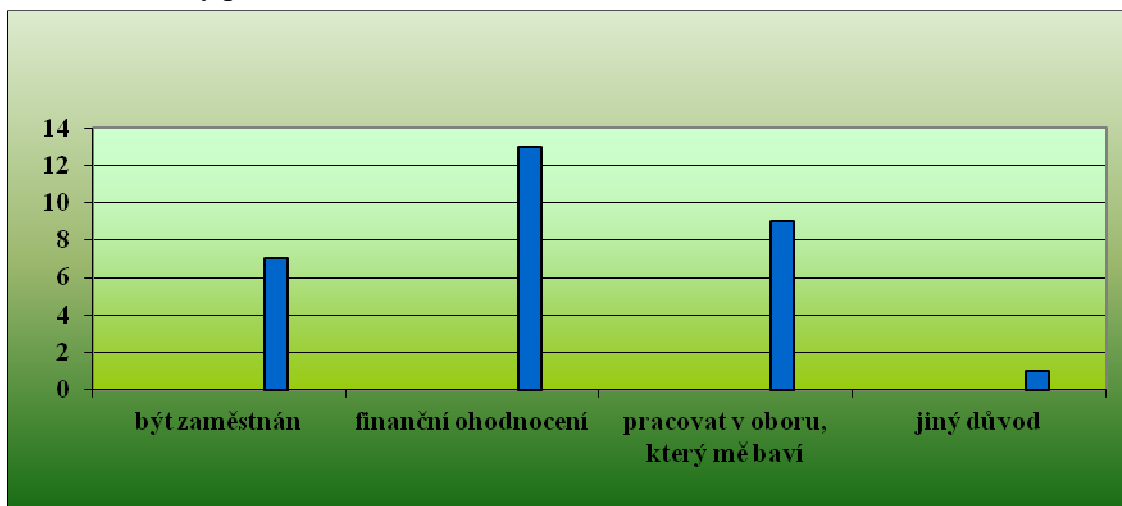
Tab. 15 Jak budete řešit otázku zaměstnání po ukončení VTOS?

práci budu hledat za pomoci ÚP	50,0 %
nemám zájem pracovat	0,0 %
oslovím posledního zaměstnavatele	23,3 %
s hledáním práce mi pomůže rodina a přátelé	26,7 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Jak budete řešit otázku zaměstnání po ukončení VTOS? Tak zněla **otázka č. 15**. Pomocí úřadu práce bude zaměstnání hledat celých 50 % respondentů. Na rodinu a přátele se bude spoléhat 26,7 % dotázaných, což může být „sázkou na jistotu“, protože šance na získání zaměstnání díky pomoci blízkých je vyšší. Posledního zaměstnavatele, kterým rozumíme zaměstnavatele poskytující pracovní uplatnění během výkonu trestu, osloví 23,3 % respondentů. Často se také stává, že propuštěné osloví takový zaměstnavatel sám, pokud byl s jejich prací spokojen. Ani jeden respondent nezaškrtl odpověď, že nemá zájem pracovat, což svědčí o tom, že všichni tázaní chtějí po návratu do civilního života nastoupit do pracovního poměru.

Graf 16 Priority při hledání zaměstnání v civilním životě

Finanční ohodnocení je pro dotázané s přehledem nejdůležitější. Dalším faktorem, který při hledání zaměstnání respondenti upřednostňují, je práce v oboru, který daného jedince zajímá anebo s ním má zkušenosti. Výraznou část také zaujímá prostá možnost být zaměstnán, což dokazuje, že některým jedincům nezáleží na tom, v jakém oboru pracují a ani jim příliš nezáleží na tom, jak budou finančně ohodnoceni, je pro ně směřodonné už jen to, být zaměstnán.

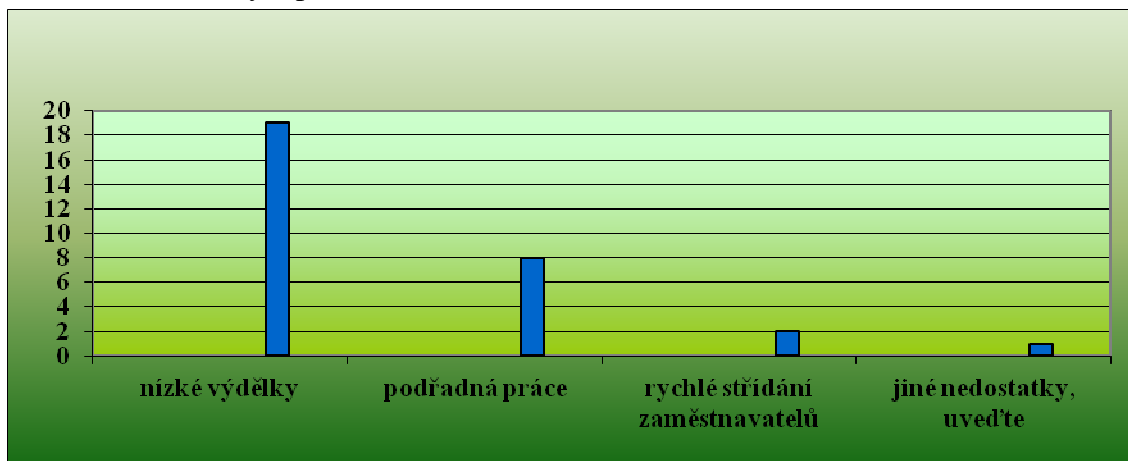
Tab. 16 Co je pro Vás prioritou při hledání práce v civilním životě?

být zaměstnán	23,4 %
finanční ohodnocení	43,3 %
pracovat v oboru, který mě baví	30 %
jiný důvod	3,3 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 16 byla ve znění: *Co je pro Vás prioritou při hledání práce v civilním životě?* Finanční ohodnocení je pro většinu dotázaných (43,3 %) při hledání zaměstnání nejdůležitějším faktorem. Z toho je patrné, že jedinci, kteří zvolili tuto možnost, hledí především na finanční odměnu za vykonanou práci, ale na to, zda pracují v oboru, který je zajímavý, nebo s ním mají zkušenosti, už se tolik neohlíží. Práce v oboru, který znají, je důležitá pro 30 % respondentů. Možnost být zaměstnán je nejdůležitější pro 23,4 % dotázaných, ti, jak bylo řečeno výše, nehledí ani na plat, ani na pracovní zaměření. Jiný důvod přijetí nabízené pracovní pozice zvolilo 3,3 % respondentů, tím může být buď soulad všech tří předchozích faktorů, nebo například možnost kariérního růstu.

Graf 17 Nedostatky v pracovním zařazení ve VTOS

Tab. 17 Jaké nedostatky spatřujete v pracovním zařazení ve VTOS?

nízké výdědky	63,3 %
podřadná práce	26,7 %
rychlé střídání zaměstnavatelů	6,7 %
jiné nedostatky, uveďte	3,3 %

Zdroj: vlastní dotazníkové zjištění

Otázka č. 17 poskytovala respondentům možnost vyjádřit se k nedostatkům, které spatřují v pracovním zařazení ve VTOS. Byla ve znění: *Jaké nedostatky spatřujete v pracovním zařazení ve VTOS?* 63,3 % respondentů jako velký nedostatek vnímá nízké výdědky, což jsme se dozvěděli již z výsledků u otázek č. 7 a č. 10, kde jako svou největší motivaci pracovat během výkonu trestu odnětí svobody dotázaní často uváděli právě finanční ohodnocení. To, že vykonávají podřadné práce, vnímá jako největší nedostatek 26,7 % respondentů, což může být v souvislosti s otázkou č. 14, kde 36,7 % dotázaných uvedlo, že své pracovní zkušenosti nabyté během pracovního zařazení ve výkonu trestu nebude moci v civilním životě uplatnit. Pouze 3,3 % z dotázaných uvedlo jiné nedostatky.

6.6 Ověření daných hypotéz

Po vyhodnocení dotazníkového šetření, které proběhlo na třiceti respondentech, porovnání výsledků a celkovém vyhodnocení zjištěných údajů bylo možné potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. Průzkum dospěl k těmto závěrům.

I. *Více než polovina odsouzených má zájem o pracovní zařazení z důvodu vyplnění volného času ve výkonu trestu odnětí svobody.* Tato hypotéza se **nepotvrdila**. Ke zjištění pravdivosti bylo využito otázky č. 10, která se tázala na hlavní motivaci odsouzených pracovat během výkonu trestu. Po vyhodnocení získaných dat bylo zjištěno, že u respondentů byla nejvíce označována možnost splácet dluhy (43,3 %) a finančně nezatěžovat rodinu (30 %). Porovnáme-li tyto zjištěné informace s otázkou č. 17, která poskytovala respondentům možnost vyjádřit se k nedostatkům, které spatřují v pracovním zařazení během výkonu trestu odnětí svobody, a kde bylo zjištěno, že 63,3 % respondentů vnímá nízké výdělky jako velký nedostatek, zjistíme, že pro dotázané je tedy jednoznačně nejdůležitější finanční ohodnocení. To znamená, že na jejich žebříčku hodnot jsou na vrchních příčkách umístěny chvályhodnější priority, než jaké stanovila hypotéza. Dalo by se říci, že v tomto případě byl charakter respondentů značně podceněn. Většina z nich totiž nezaujímá vůči práci jako takové tak lhostejný postoj, jak bylo předpokládáno. Avšak je nutné podotknout, že sice v otázce č. 7, která zjišťovala, co odsouzené motivuje k plnění programu zacházení, 53,3 % dotázaných uvedlo, že je motivuje možnost získání finančních prostředků, ale dalších 33,4 % dalo přednost právě vyplnění volného času, což rozhodně není zanedbatelné množství.

Z otázky č. 11, která zjišťovala, jakým motivačním prostředkům ze strany zaměstnavatele dávají odsouzení přednost, však vyplynulo, že finanční odměně mimo základní plat dává přednost pouze 33,3 % respondentů. Nadpoloviční většina dotázaných, celkem 53,3 %, totiž uvedla, že více motivující je pro ně možnost získání kázeňské odměny.

II. *Finanční motivace je častější, než úspěšná integrace do společnosti.* Tato hypotéza se **potvrdila** díky výsledkům otázek č. 7, 10 a 17, kde, jak již bylo řečeno, převážná většina respondentů uvedla, že největší motivací pracovat jsou pro ně získané finanční prostředky, a největším nedostatkem v pracovním zařazení jsou podle nich nízké výdělky. Ale pokud se vrátíme k otázce č. 11, zjistíme, že je s těmito zjištěními

údaji v rozporu. Ukázalo se zde totiž, že jako motivační prostředek ze strany zaměstnavatele respondenti před finanční odměnou mimo základní plat většinou upřednostňují navržení kázeňské odměny.

Průzkum také ukázal, že pro žádného z respondentů není úspěšná integrace do společnosti po propuštění z výkonu trestu natolik důležitá, aby ji považoval za hlavní motivaci k práci. Toto jsme zjistili díky otázce č. 10.

Odsouzený totiž musí uhradit veškeré náklady spojené s výkonem trestu, soudní výlohy a v neposlední řadě často splácí výživné na děti. V takovém případě se velice často stává, že odsouzenému, který před nástupem do vězení platil na výživné vysoké částky, soud vyživovací povinnost nesníží. Potom nezřídka nastává situace, kdy odsouzený, přestože je během výkonu trestu pracovní zařazen, nedokáže kvůli nízkému výdělku stanovenou částku splácet a po návratu do civilního života dluží na výživném mnohem více než před nástupem do výkonu trestu.

III. *Odsouzení, kteří před výkonem trestu odnětí svobody pravidelně pracovali, mají větší zájem o pracovní zařazení během výkonu trestu odnětí svobody, tato hypotéza se **potvrdila**.* Zájem odsouzených o pracovní zařazení zjišťovala otázka č. 9, která ukázala, že drtivá většina během výkonu trestu pracovat chce, takto se vyjádřilo celkem 93,3 % dotázaných. Díky výsledkům vyplývajícím z otázky č. 4, která zjišťovala, zda respondenti před nástupem do výkonu trestu pracovali, víme, že celkem 83,3 % z nich pracovalo, ať už legálně či nelegálně. Otázka č. 5, která se tákala na celkový odpracovaný čas v civilním životě, zase prokázala, že celkově 63,3 % dotázaných pracovalo více než tři roky a dalších 10,1 % pracovalo v rozmezí jednoho roku a tří let. Na základě těchto poznatků je možné učinit závěr, že všichni respondenti, kteří uvedli, že před nástupem do vězení pracovali, mají také zájem o pracovní zařazení v průběhu výkonu trestu. Lze také předpokládat, že zbývajících 10 % dotázaných, kteří chtějí pracovat, jsou ti jedinci, kteří o pracovní zařazení mají zájem z důvodu vyplnění volného času.

Zjistili jsme také, že na zájem odsouzených pracovat má vliv i prostředí, ve kterém tito jedinci vyrůstali, a to především zaměstnanost rodičů. To, zda respondenti vyrůstali v prostředí, ve kterém dospělí pracovali, zjišťovala otázka č. 6. Z jejích výsledků vyplývá, že celých 80 % dotázaných žilo mezi vždy pracujícími dospělými, během dospívání tedy měli pracující vzor.

6.7 Vliv pracovního zařazení na odsouzené

Z provedeného průzkumu můžeme odvodit, jaký vliv na odsouzené má pracovní zařazení během výkonu trestu odnětí svobody.

1. Díky zařazení na pracoviště nedochází k tak častým tenzím mezi odsouzenými. Dotazník prokázal, že odsouzení mají zájem o pracovní zařazení během výkonu trestu. Pravděpodobně si tito odsouzení ani neuvědomují, že jejich často fyzicky náročná práce a také pobyt ve společnosti jiných osob, než jakými jsou obklopeni ve věznici, pomáhá zmírnit vnitřní tenze mezi odsouzenými vyvolané právě pobytem ve vězení.

2. Odsouzení si díky pracovnímu zařazení během výkonu trestu získávají a udržují pracovní návyky. Díky pracovnímu zařazení si odsouzení, kteří před nástupem do výkonu trestu nepracovali nebo jen krátce, získají nezbytné pracovní návyky a ti, co zaměstnaní byli, si je nadále udržují, také posilují pocit vlastní užitečnosti. Průzkum ukázal, že i přesto, že nemají po návratu do civilního života práci zajištěnou (například prostřednictvím své rodiny), chtějí práci získat a to například prostřednictvím úřadu práce.

3. Někteří dotázaní vnímají finanční zodpovědnost vůči vlastní rodině. Průzkum ukázal, že většina odsouzených chce prostřednictvím finančních prostředků získaným díky pracovnímu zařazení během výkonu trestu splácet dluhy a finančně podporovat svou rodinu. Nechtějí svou rodinu zatěžovat ještě více. Cítí pravděpodobně zodpovědnost za svá pochybení a chtějí alespoň po finanční stránce napravit způsobené škody.

4. Někteří odsouzení po výkonu trestu snadněji získají zaměstnání. Někteří dotázaní odsouzení do dotazníku uvedli, že po propuštění z výkonu trestu osloví zaměstnavatele, který jim poskytoval práci během věznění. Tito zaměstnavatelé, pokud jsou s jejich prací spokojeni, často odsouzené po propuštění sami oslovují s nabídkou práce. Tím se snižuje riziko nezaměstnanosti bývalých trestanců, kteří při žádosti o zaměstnání musí dokládat výpis z rejstříku trestů a málokterý zaměstnavatel je po zjištění této skutečnosti zaměstná, a potažmo také riziko další trestné činnosti páchané z důvodu nedostatku finančních prostředků.

6.8 Navrhovaná opatření

Jedním z možných řešení, jak zvýšit zaměstnanost odsouzených, je větší publicita, propagace a podpora při nabídkách prací odsouzeným, a to především ve státním sektoru. Před rokem 1989 měly státní podniky povinnost mezi svými zaměstnanci zaměstnávat také určitou část odsouzených. Povinnost zaměstnávat odsouzené by mohla být pro státní podniky opětovně zavedena, zvýšilo by to zaměstnanost odsouzených.

Mezi soukromými subjekty by měla být šířena větší osvěta o možnosti zaměstnávat vězněné osoby, pro firmy je zaměstnávání odsouzených totiž velice výhodné. Pokud by zaměstnavatel odsouzeným nabídl vyšší finanční ohodnocení, stále to pro něj bude perspektivní a zároveň se zvýší motivace odsouzených pracovat.

Jak státním, tak soukromým podnikům by měla být poskytnuta informace o možnosti spolupráce s věznicí a zřízení pracoviště ve volných prostorách věznice, samozřejmě v souladu s bezpečnostními předpisy obou stran. Na tyto pracoviště pak mohou být následně zařazeni odsouzení, kteří kvůli vysokému trestu nemohou být zařazeni na pracoviště mimo areál věznice.

Důležitou součástí je však i vzdělání, zvyšování kvalifikace a udržování pracovních návyků odsouzených. V současné době některé věznice umožňují možnost vzdělávání odsouzených jak v učebních oborech, tak i ve studiu zakončeném maturitní zkouškou. Vzdělávání odsouzených ve věznicích by mělo korespondovat s možnostmi zaměstnání v blízkém okolí a s nejvíce žádanými pozicemi na trhu práce.

7 ZÁVĚR

Cílem bylo utřídit veškeré informace zabývající se zaměstnáváním vězňených osob. Tímto tématem se již mnohé odborné práce zabývaly, a proto tato bakalářská práce není svým tématem jedinečná. Avšak zde šlo především o motivaci odsouzených pracovat během výkonu trestu odnětí svobody.

V teoretické části byl obecně představen systém Vězeňské služby ČR a dále se práce věnovala výkonu trestu odnětí svobody a výchovou odsouzených, kde byl podrobně rozveden program zacházení, který má vliv na resocializaci vězňených osob a mimo jiné zahrnuje zaměstnávání těchto jedinců. Zaměstnávání odsouzených bylo popsáno v další kapitole, která zahrnuje historii a legislativu a také se podrobně zabývá odbornou komisí, zařazováním odsouzených na pracoviště a způsobem odměňování.

Praktická část zahrnuje dotazníkové šetření, které probíhalo v konkrétní věznici s dozorem a ostrahou, ve Věznici Stráž pod Ralskem. Zpočátku byly stanoveny tři předpoklady, které provedený průzkum měl vyvrátit nebo potvrdit. Dvě ze stanovených hypotéz byly potvrzeny, a to ta, u které bylo předpokládáno, že odsouzení, kteří pracovali před nástupem do výkonu trestu, mají zájem o pracovní zařazení i během věznění, a ta, která říkala, že odsouzení k práci motivuje finanční odměna spíše než úspěšná integrace do společnosti. Třetí hypotéza, která tvrdila, že nejvíce odsouzených má zájem o pracovní zařazení z důvodu vyplnění volného času, byla vyvrácena.

V zaměstnávání odsouzených nelze hledat jen klady, jsou zde i bezpečnostní rizika, neboť na pracovištích mimo věznici se skýtají možnosti, jak může odsouzený zneužít této situace. Není zde pod stálým dohledem, a proto jsou zde rizika. Z těchto pracovišť odsouzení často pronášejí do věznice nepovolené předměty, jako jsou mobilní telefony, drogy nebo peníze. Tato rizika jsou důvodem důkladných namátkových kontrol odsouzených, které se provádí každý den při odchodu z věznice a návratu z pracoviště. I přes tato opatření není možné vždy zaručit, že odsouzení z pracoviště nepřinesli žádné ze zakázaných předmětů nebo například nepožili zakázané látky. Pro minimalizaci takovýchto případů provádí Vězeňská služba různá bezpečnostní opatření, která se neustále zdokonalují a zpřísňují.

Dle mého názoru, i přes tato možná rizika je zaměstnávání odsouzených důležitý výchovný nástroj, který přispívá alespoň k částečné nápravě a po vybudování či zachování pracovních návyků i ke snadnějšímu návratu do civilního života.

SEZNAM POUŽITÝCH A DOPORUČENÝCH ZDROJŮ

Co čeká odsouzeného po nástupu do výkonu trestu. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/co-ceka-odsouzeneho-po-nastupu-5999>

ČERNÍKOVÁ, V., 2005, *Sociální ochrana*. Kriminologický pohled na terciární prevenci. vyd. Praha. ISBN 80-7251-207-2.

České věznice. In: *České věznice* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf - str. 64.nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/co-ceka-odsouzeneho-po-nastupu-5999

ČÍRTKOVÁ, L., 2009. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-213-4.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšířené vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-86708-30-6.

HARTL, L., HARTLOVÁ, H., 1993. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.

MATOUŠEK, O., a kol., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.

MEZNÍK, J. 1995. *Základy penologie*. 1. vydání, Brno: Vyd. Masarykova univerzita Brno, ISBN 80-210-1248-X.

NAKONEČNÝ, M., 1992. *Motivace pracovního jednání a její řízení*. 1. vyd. Praha: Press, Profit. ISBN 80-85603-01-2.

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 38/2010, ze dne 14. května 2010 o odměňování osob zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody. In *Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. 2010*

PROVAZNÍK, V. a KOMÁRKOVÁ, R., 1996. *Motivace pracovního jednání*. 2. vyd. Praha: VŠE. ISBN 80-245-0703-X.

Průběh amnestie ve Věznici Stráž pod Ralskem. In: *Průběh amnestie ve věznici Stráž pod Ralskem* [online]. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem-92/informacni-servis-1627/aktuality-915/prubeh-amnestie-ve-veznici-straz-pod-ralskem>

SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie*. II. díl, vyd. Liberec: Technická Univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-204-3.

SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: Technická Univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1.

Strážská věznice poprvé zahájila školní rok. In: *Strážská věznice poprvé zahájila školní rok* [online]. [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/informacni-servis-1627/aktuality-915/strazska-veznice-poprve-zahajila-skolni-rok>

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. rozšířené a přepracované vydání, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013 [vid. 7. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=1999s345>

Zákon č. 169/1999 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013, [vid. 11. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/vykon-vezenstvi-16/zakon-o-vezenske-sluzbe-a-justicni-strazi-ceske-republiky-6186>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha A** Dotazník předložený respondentům z řad odsouzených
- Příloha B** Návrh na zařazení odsouzených na pracoviště (formulář)

DOTAZNÍK

Cílem tohoto dotazníku je zjistit Váš názor na pracovní aktivity ve věznici. Vyplnění dotazníku je dobrovolné a anonymní. Dotazník obsahuje 17 otázek. Prosím, zakroužkujte vždy jen jednu odpověď, a to tu, která Vám nejvíce vyhovuje. U polootevřených otázek uveďte prosím stručnou odpověď na vyznačené místo, pokud Vám nabízené odpovědi nevyhovují.

1) Uveďte svůj věk

- a) Méně než 20 let
- b) od 20 – 35 let
- c) od 36 – 45 let
- d) od 46 – 60 let

2) Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání Vašich rodičů

Matka

Otec

- a) bez vzdělání
- b) střední bez maturity (vyučena)
- c) úplné střední s maturitou
- d) vysokoškolské
- e) nevím

- a) bez vzdělání
- b) střední bez maturity (vyučen)
- c) úplné střední s maturitou
- d) vysokoškolské
- e) nevím

3) Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání

- a) bez vzdělání
- b) střední bez maturity (vyučen)
- c) úplné střední s maturitou
- d) vysokoškolské

4) Pracoval jste před nástupem do VT

- a) legálně – na pracovní poměr
- b) nelegálně – „na černo“
- c) byl jsem evidován na UP
- d) nepracoval jsem

5) Jaký čas jste celkem odpracoval v zaměstnání v civilním životě

- a) 0 - 3 měsíce
- b) méně jak 1 rok
- c) 1 až 3 roky
- d) 3 až 5 let
- e) 6 a více let

6) Vyrůstal jste v prostředí, kde dospělí pracovali?

- a) ano - byli vždy zaměstnání
- b) ano - většinou pracovali
- c) ne - převážně nepracovali
- d) ne - nikdy nepracovali

7) Co Vás motivuje k plnění programu zacházení (respektive zájmu o pracovní zařazení)

- a) získání finančních prostředků
- b) možnost získat kázeňskou odměnu
- c) získání pracovních návyků
- d) vyplnění volného času po dobu VTOS

8) Kolikrát jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody

- a) 0
- b) 1-2
- c) 2 a více krát

9) Máte zájem během VTOS o pracovní zařazení?

- a) ano
- b) ne

10) Pokud pracujete ve VTOS, jaká je Vaše hlavní motivace

- a) splácet dluhy
- b) aby mi lépe utekl čas ve VT
- c) neztratit pracovní návyky
- d) úspěšná integrace do společnosti
- e) abych finančně nezatěžoval rodinu
- f) nemám o práci ve VTOS zájem
- g) jiná motivace, doplňte.....

11) Jaké motivační prostředky ze strany zaměstnavatele v rámci zvyšování pracovní výkonnosti upřednostňujete

- a) navržení kázeňské odměny
- b) odměna ve formě balíčku, kávy, cigaret
- c) finanční odměna (mimo základní plat)
- d) jiné.....

12) Můžete na současném pracovišti uplatnit svoji profesi nebo zkušenosti

- a) ano
- b) částečně
- c) ne

13) Pracoval jste vždy, když jste byl ve VTOS

- a) ano
- b) ne
- c) ve VT jsem poprvé

14) Uplatníte pracovní zkušenosti z VTOS v civilním životě

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15) Jak budete řešit otázku zaměstnání po ukončení VTOS?

- a) práci budu hledat za pomoci ÚP
- b) nemám zájem pracovat
- c) oslovím posledního zaměstnavatele
- d) s hledáním práce mi pomůže rodina a přátelé

16) Co je pro Vás prioritou při výběru zaměstnání v civilním životě

- a) být zaměstnán
- b) finanční ohodnocení
- c) pracovat v oboru, který mě baví
- d)

17) Jaké nedostatky spatřujete v pracovním zařazení ve VTOS

- a) nízké výdělky
- b) podřadná práce
- c) rychlé střídání zaměstnavatelů
- d) jiné nedostatky, uveďte.....

Děkuji za Váš čas.

N Á V R H

na zařazení odsouzeného na nestřežené pracoviště

Odsouzený, kód:

jméno:

příjmení:

délka trestu:

konec trestu:

typ věznice:

ubytován:

skupina vnitřní diferenciac:

rozsah pohybu na pracovišti mimo věznici:

Charakteristika pracovních podmínek:

Odůvodnění:

.....
podpis navrhovatele

Stanovisko členů odborné komise:

Komise doporučuje - nedoporučuje

Předseda: 1. zástupce ředitele (služební zástupce) *doporučuje/nedoporučuje*.....

Členové: VO výkonu vazby a trestu (zástupce) *doporučuje/nedoporučuje*.....

VO vězeňské stráže (zástupce) *doporučuje/nedoporučuje*.....

Příslušník oddělení prevence a stížností *doporučuje/nedoporučuje*.....

VO správního (pověřený zaměstnavatel OS) *doporučuje/nedoporučuje*.....

VO zaměstnávání *doporučuje/nedoporučuje*.....

Speciální pedagog *doporučuje/nedoporučuje*.....

Psycholog *doporučuje/nedoporučuje*.....

Sociální pracovník *doporučuje/nedoporučuje*.....

Vychovatel *doporučuje/nedoporučuje*.....

V komisi projednáno dne:

Poznámka nebo stanoviska členů odborné komise:.....

Stanovisko předsedy odborné komise v případě zařazení odsouzeného uvedeného v § 11 odst. 5,

NGŘ č. 5/2013 na pracoviště s volným pohybem.....

ROZHODNUTÍ ŘEDITELE VĚZNICE

Návrh na zařazení odsouzeného na nestřežené pracoviště

Schvaluji - Neschvaluji

.....
ředitel věznice

Ve Stráži pod Ralskem

dne

Odsouzený byl seznámen se zařazením na nestřežené pracoviště

.....
datum a podpis odsouzeného

Odsouzený souhlasí – nesouhlasí se zaměstnáním u jiného subjektu, než je věznice.

.....
datum a podpis odsouzeného

Poučení a stanovení povinností pro odsouzeného, který byl zařazen na pracoviště

I.

Odsouzený je povinen

- a) plnit povinnosti vyplývající zejména z § 106 odst. 4 zákoníku práce,
- b) kdykoli se podrobit důkladné osobní prohlídce,
- c) přesně dodržovat pokyny týkající se pohybu ve vymezeném prostoru na pracovišti,
- d) nenavazovat nedovolený styk s jinými osobami,
- e) ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby nebo určenému zaměstnanci organizace vzdálení z vymezeného prostoru na pracovišti,
- f) výrobní a pracovní prostředky využívat výhradně ke stanoveným účelům.

II.

Odsouzenému je zakázáno

- a) nakupovat, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje nebo je požadovat od jiných osob,
- b) požadovat od jiných osob např. odesílání dopisů, balíčků, léků, vyřizování vzkazů pro sebe i pro jiné odsouzené a rovněž jejich přijímání, jakož i telefonování,
- c) od jiných osob přebírat nebo jim předávat nepovolené věci (potravin, peníze, cigarety, léky, lihoviny, telefony, omamné látky apod.).

S povinnostmi a zákazy, které z poučení vyplývají, jsem byl seznámen a zavazuji se je plnit.

Ve Stráži pod Ralskem

.....
Datum a podpis odsouzeného

Poučení provedl: